

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ

**ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ**

Матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Чернігів, 22 квітня 2019 року)

Чернігів
2019

УДК 3490.6 (075.8)

П68

Рекомендовано до друку вченою радою Академії Державної пенітенціарної служби від 29 травня 2019 року (протокол № 6)

Редакційна колегія:

Аніщенко В. О., кандидат технічних наук, доцент;

Гончаренко О. Г., доктор економічних наук, професор;

Разумейко Н. С., кандидат педагогічних наук, доцент.

П68 Правові, соціальні та екологічні аспекти захисту довкілля: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 22 квітня 2019 р.) / [редкол.: Аніщенко В.О., Гончаренко О.Г., Разумейко Н.С.]; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПтС, 2019. – 104 с.

До збірника матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції увійшли публікації наукових, науково-педагогічних працівників, курсантів, студентів та слухачів Академії Державної пенітенціарної служби та інших закладів вищої освіти України, представників міністерств та відомств. Тези доповідей присвячені проблемам розвитку людини, забезпечення правових, соціально-економічних та екологічних прав людського суспільства, забезпечення екологічної безпеки, також міжнародним питанням збереження ресурсного потенціалу та охорони довкілля.

Матеріали збірника тез доповідей конференції будуть корисними для науково-педагогічних працівників, курсантів, студентів та слухачів.

*Гетта В. Г.,
кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри технологічної освіти та інформатики
Чернігівського національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
Єрмак С. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
учений секретар Академії ДПтС*

МИСЛЕННЯ І МОВА – ОСНОВНІ АТРИБУТИ ІНТЕЛЕКТУ ЛЮДИНИ

Розкриттю взаємозв'язку між мисленням і мовою психологи і педагоги завжди приділяли значну увагу. Ще стародавні мислителі (Платон, Аристотель та ін.), аналізуючи мову довільної групи людей, помітили, що вона не однакова: одні люди виражають свої думки логічно, чітко, зрозуміло, обґрунтовано, а інші – невиразно, не завжди зрозуміло. Про перших можна сказати, що вони розумні, інтелектуально розвинуті, а як на сьогодні – креативні. Тоді як про других цього сказати не можна.

Хоч мислення має надзвичайно складну структуру, мислителі й філософи вели пошук загальних закономірностей мислення, що фактично продовжується і в наш час. До філософів, психологів, педагогів у пошуках приєднуються фізіологи та інформатики. Нова хвиля потреби в розкритті форм мислення, зв'язку мислення і мови виникла у зв'язку з розробкою штучного інтелекту. Людиноподібний робот у вигляді жінки (гіноїд) Софія, що був розроблений гонконгською компанією Hanson Robotics^[en] [1], не тільки логічно мислить, а й розмовляє.

Отже, багатовікові напрацювання не були марними. Вони крок за кроком розкривали «таємниці» процесів мислення, його форм, взаємозв'язку мислення й мови. Хоча ще залишається багато проблем, однією з яких є педагогічно-ефективне формування і розвиток логіки мислення та мови кожної особистості. Для вирішення такого завдання, на нашу думку, педагогам, перш за все, треба чітко розуміти специфічні риси мислення і його зв'язок з мовою.

Відомо, що логічні форми мислення виникають на основі даних чуттєвого пізнання, завдяки якому здійснюється зв'язок із зовнішнім світом і відображає його. Аналізуючи отримані дані, думка людини проникає в суть предметів і явищ, розкриває їх закономірні зв'язки. Ось тут-то виникає перша проблема – як навчити людину, сформуванати в неї вміння, бажання чуттєвого сприйняття навколишньої дійсності. Образно кажучи, «можна дивитись і не бачити». Взагалі-то людина бачить і сприймає те, що розуміє.

Ми проводили такий експеримент. В аудиторії, на стіні розмістили намальовану професійним художником картину в рамці з різьбленої деревини, покритої якісним лаком. До неї по черзі запрошували людей різних професій, а на виході з аудиторії запитували їх враження. На однакове запитання до всіх запрошених «Що ви побачили?» – відповіді були різні. Наприклад, художник був у захваті від стилю нанесення фарби на полотно картини, вміння її автора користуватись гамою кольорів тощо. На запитання, яке в нього враження від рамки, в якій розміщена картина, художник відповів, що на неї він не звернув увагу (він її не «побачив»). Водночас столяр усю свою увагу зосередив на рамці картини і не «побачив» самої картини.

У ході експерименту було помічено, що люди з ширшим освітнім рівнем «бачать» більше, глибше розуміють та сприймають побачене. Аналізуючи чуттєві дані, вони проникають у суть предметів і явищ, розкривають їх закономірні зв'язки. Як кажуть, «розумна людина і в калюжі побачить зорі».

Важливе значення для розвитку мислення має вивчення мови як рідної, так й іноземної. Одна й та сама думка в різних мовах виражається по-новому. Для передачі думок іноземною мовою треба усвідомлено вибрати головне, переосмислити його і висловити, не втративши змісту.

Грамотність мови переважно залежить від її насиченості науковими поняттями, особливо, що стосується того чи іншого фаху. Поняття – це форма мислення, в якій відображається суть предметів і явищ реального світу. Кожному поняттю відповідає певний об'єкт мислення в його істотних зв'язках і взаємодії з іншими об'єктами. Образно кажучи, якщо в людини не сформовані

наукові поняття, то їй немає чим мислити. Її мова буде збіднілою та примітивною.

Отже, в навчальних закладах треба дбати про формування наукових понять під час вивчення будь-якої навчальної дисципліни, що зрештою інтегрується і сформує світогляд людини, а значить і її інтелект.

На лекціях, практичних і семінарських заняттях треба студентам показувати зразки логічного мислення, наводити приклади його використання під час відкриття закономірностей явищ природи, розробленні технічних пристроїв тощо. Студенти повинні бачити дієвість операцій логічного мислення (порівняння, протиставлення, класифікацію, узагальнення, формування висновків) і долучатись до їх використання. Під час підготовки рефератів, курсових, бакалаврських та магістерських робіт треба їх теми формувати так, щоб студенти зіштовхувались з необхідністю застосувати операції логічного мислення, висловлювати власні думки на основі аналізу думок різних авторів. Семінарські заняття, конференції варто проводити шляхом дискусій, інтерактивно. Особливу увагу під час їх проведення звертати на мовлення, використання наукових понять, правильність побудови речень тощо.

Як відомо, мозок людини розвивається разом з органами мови, а здатність до абстрактного мислення – разом із здатністю виражати думки за допомогою мови. Слова і речення фіксують думки. Поняття, судження або умовиводи існують лише у вигляді слів або речень. «Ми добре знаємо лише стільки, – писав А. Дистервег, – скільки можемо сказати; ми добре знаємо лише те, що здатні виразити словами. Хто спостерігав за собою, – продовжує він, – той знає, що ми тільки тоді повністю оволодіваємо уявленням або думкою, коли підберемо необхідні слова для їх вираження».

Таким чином, про мислення можна сказати, що це – активний, цілеспрямований процес опосередкованого відображення дійсності, результати якого зосереджуються в мові і перевіряються практикою. Під правильним треба розуміти таке мислення, яке характеризується чіткістю, несуперечливістю і

обґрунтованістю. Людина, якій притаманні такі риси, вважається інтелектуально розвиненою.

Список використаних джерел

1. Людиноподібний робот Софія. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 04.04.2019).

*Вода А. І.,
студент 025 групи, ННІФ
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

ПРОБЛЕМАТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Серед актуальних загальнотеоретичних проблем, що мають важливе науково-практичне значення, суттєве місце належить екологічній функції Української держави, яка спрямована на охорону природи і забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Метою дослідження є вплив екологічної функції на економічний та соціальний розвиток Української держави.

Екологічна функція нині визнана однією з основних функцій Української держави. Це, з суті, діяльність держави в особі її компетентних органів з управління якістю довкілля. Ця функція обумовлена конституційним положенням про те, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави [1].

Сьогодні у сучасному світі сформувалася тенденція як міжнародного екологічного права, так і національного екологічного законодавства, яка супроводжується небаченим досі явищем – взаємним «перетіканням» прогресивних екологічних ідей між національним та міжнародним екологічним правом. Право людини на чисте довкілля закріплено в конституціях сучасних країн і вважається правовою підставою юридичного закріплення екологічної функції держави. Природно-правова доктрина, що лежить в основі права на безпечне навколишнє природне середовище, відповідна загальна спрямованість правового регулювання екологічних відносин дозволяють вважати його

забезпечення й охорону одним із основних галузевих принципів екологічного права. Даний принцип пронизує всю систему екологічних знань, об'єднує її та визначає загальний напрямок правового впливу на екологічні суспільні відносини. Він виражає соціальне призначення екологічного права та відображає ідею орієнтації всієї екологічної політики держави на охорону життя і здоров'я своїх громадян шляхом гарантування безпечної якості природного середовища, що їх оточує. Основні напрямки політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено відповідно до ст. 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [2].

Сучасну проблематику екологічної політики України можна охарактеризувати як кризову, що утворювалася роками через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалася розвитку в Україні сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості [3]. Саме політичні й соціально-економічні фактори мають стати визначальними чинниками зниження негативного антропогенного впливу на природне середовище в Україні. Політико-правовий механізм розбудови екологічної безпеки країни полягає, з одного боку, у взаємодії різних гілок влади, а з іншого – в активності самого громадянського суспільства. Порушення основних засад екологічної політики в площині цієї взаємодії часто-густо приводить до суттєвої деформації у досягненні мети.

Отже, можна сказати, що українська екологічна політика має свої недоліки, проблеми, які утворювались роками в нашій державі. Наслідки цих проблем безпосередньо торкаються і впливають на різні сторони матеріального, соціального та духовного життя людства [4].

Список використаних джерел

1. Гетьман А. П. Законодавчі аспекти зародження екологічних прав людини. *Вісник АПрН України*. 2000. № 1 (20). С. 129–137.
2. Гетьман А. П. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля. *Право України*. 2011. № 2. С. 11–19.
3. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: затв. Постановою Верховної Ради України від 05.03.1998 р. №188/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 38–39. Ст. 248.
4. Андрейцев В. І. Політика. Інновації. Приватизація. Екологічна безпека. Право. Київ, 1996. 140 с.

Дрижак В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Академії ДПтС

СУЧАСНІ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИМИ

Аналіз норм Закону України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII «Про освіту» (далі – Закон) показав, що серед основних складників освіти в Україні загалом чільне місце посідає освіта дорослих, яка спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки [1].

Доросла особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднувати їх, - йдеться в Законі. Стаття 9 Закону [1] визначає форми, в яких може здобуватись освіта, в тому числі, і освіта дорослими.

З огляду на викладене основними формами здобуття освіти є:

- інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);
- індивідуальна (екстернатна, на робочому місці (на виробництві);
- дуальна.

Між тим очна форма здобуття освіти дорослими, яка включає денну та вечірню, передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі. Поєднання очної форми здобуття освіти дорослими під час короткочасних навчально-екзаменаційних сесій та самостійного оволодіння дорослими особами освітньою програмою у проміжку між сесіями передбачає заочна форма організація навчання здобувачів освіти.

Якщо здобуття освіти дорослими буде здійснюватися у спеціалізованому середовищі шляхом опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу завдяки використанню сучасних новітніх психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, методик, технік, значить освіту вони будуть здобувати за дистанційною формою.

Дорослі особи освіту можуть здобувати і за мережевою формою шляхом оволодіння освітньою програмою за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

У випадку, коли дорослі здобувачі освіти повністю засвоюють освітню програму самостійно, а оцінювання результатів їх навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства, така форма має назву – екстернатна форма здобуття освіти (екстернат).

Чинним законодавством передбачено здобуття дорослими особами освіти також на виробництві на робочому місці шляхом засвоєння освітньої програми під час практичного навчання у процесі виконання трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

І нарешті, дорослі особи можуть здобути освіту, використовуючи дуальну форму навчання, шляхом поєднання навчання у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

У ст. 18 Закону визначено основні складники освіти дорослих в Україні, а саме: післядипломна освіта; професійне навчання працівників; курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації; безперервний професійний розвиток та будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою [1].

На сьогодні, розвиток післядипломної освіти як основної складової освіти дорослих, що з одного боку, передбачає підвищення професійного рівня набуття особою знань за фахом, а з іншого, загальноосвітнього рівня – набуття

знань з культури і політики – є важливим аспектом реформування та утвердження нової системи освіти в Україні загалом.

Післядипломна освіта в Україні передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду.

Післядипломна освіта може здійснюватись у вигляді спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації або стажування.

Спеціалізація як різновид післядипломної освіти передбачає здійснення профільної спеціалізованої підготовки з метою набуття дорослою особою здатності виконувати завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності.

Між тим, перепідготовка дорослих осіб передбачає здійснення освіти, яка спрямована на професійне навчання з метою оволодіння іншою (іншими) професією (професіями). Набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань розуміється як підвищення кваліфікації, а набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань – як стажування.

Підвищення кваліфікації у сфері охорони здоров'я має свої особливості і додатково включає ще два складники:

1) інтернатуру, яка проводиться в медичних університетах, академіях, інститутах, наукових установах, закладах охорони здоров'я, визнаних центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я як бази інтернатури, і є обов'язковою формою первинної спеціалізації осіб за лікарськими та провізорськими спеціальностями для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста або провізора-спеціаліста;

2) лікарську резидентуру, яка також проводиться в закладах медичної освіти, наукових установах, закладах охорони здоров'я, визнаних центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я як бази лікарської

резидентури, але вже є формою спеціалізації лікарів-спеціалістів за певними лікарськими спеціальностями для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста згідно з переліком лікарських спеціальностей, затвердженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Таким чином, підсумовуючи викладене, слід зазначити, що доросла особа в межах здобуття освіти, має право на вільний вибір закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми.

Особливості застосування тих чи інших форм здобуття освіти та її складників визначаються спеціальними нормативно-правовими актами.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
2. Главник К. Особливості навчання дорослих. URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/597/> (дата звернення 03.04.2019).
3. Ревенчук І. А., Чуприна А. С., Натовська Т. Б. Навчання дорослих у системі безперервної освіти. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/9640/1/Revenchuk.pdf> (дата звернення 03.04.2019).

Єрмак О. В.,
*кандидат юридичних наук,
головний науковий співробітник відділу наукової діяльності
та міжнародного співробітництва Академії ДПтС;
Лазоренко М. К.,*
курсант 133 навчальної групи Академії ДПтС

ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

На сучасному етапі демократичних перетворень у нашій країні найгостріше постають питання про вирішення складних екологічних проблем та загроз, що на сьогодні виявляються у вигляді заподіяння шкоди екології та окремим її природним компонентам, забруднення довкілля у зв'язку з господарською діяльністю, стихійних явищ, викликаних значним техногенним впливом на довкілля, та внаслідок цього – негативного впливу на життя і здоров'я людини.

Відповідно до ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. Кримінально-правовій охороні екологічних правовідносин присвячено розділ VIII «Злочини проти довкілля» Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року (№ 7279-д), яким вводиться інститут кримінальних проступків, набере чинності з 1 січня 2020 року. Введення в КК України поділу кримінальних правопорушень на злочини і кримінальні проступки викликав жваве обговорення в суспільстві, тому що в п. 7 ст. 3 КПК України ще в 2012 році передбачалося не внесення змін до КК України, а прийняття окремого Закону про кримінальні проступки. Введення в кримінально-правову матерію категорії «кримінальних проступків» повинно вплинути на норми всіх інститутів кримінального права України, у тому числі на норми розділу VIII «Злочини проти довкілля» КК України.

З 1 січня 2020 року відповідно до п. 37 ст. 2 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року (№7279-д) назву розділу VIII «Злочини проти довкілля» КК України буде змінено на «Кримінальні правопорушення проти довкілля».

Побудова системи екологічних злочинів, передусім обґрунтування цілісності цієї категорії злочинів, визначення їхніх взаємозв'язків і взаємозалежностей, пов'язана з класифікацією злочинів. У літературі наукова класифікація визначається як «поділ кримінально-правових норм на визначені підгрупи на основі подібності й відмінності їхніх найбільш суттєвих ознак, який проведено так, щоб кожна підгрупа посідала серед членів поділу відповідне місце» [1, с. 58].

Класифікацію злочинів проти довкілля у своїх працях здійснювали такі науковці: С. Б. Гавриш, А. П. Гетьман, О. Л. Дубовик, Н. Р. Кобецька, О. М. Костенко, Т. В. Корнякова, В. К. Матвійчук, О. В. Мельник, І. І. Митрофанов, В. О. Навроцький, Н. Л. Романова, Ю. С. Шемшученко та ін.

Заслугує на увагу поділ екологічних злочинів, запропонований Н. Л. Романовою, яка визначила такі групи злочинів проти довкілля: 1) посягання на відносини щодо охорони довкілля; 2) посягання на відносини, що забезпечують екологічну безпеку особи, суспільства й держави; 3) злочини, які мають «комплексний» характер і можуть посягати як на відносини щодо охорони довкілля, так і на екологічну безпеку особи, суспільства й держави. У свою чергу, у структурі злочинів, що посягають на відносини щодо охорони довкілля, авторка пропонує виділяти таке: 1) злочини, які посягають на відносини щодо охорони абіотичних компонентів довкілля; 2) злочини, які посягають на відносини щодо охорони біотичних об'єктів природи; 3) злочини, які посягають на відносини щодо охорони «цілісних» природних об'єктів [2, с. 12].

Авторами підручника «Кримінальне право України. Особлива частина» за редакцією М. І. Мельника та В. А. Клименка запропонована така класифікація: 1) злочини проти екологічної безпеки (ст. ст. 236, 237, 238, 253 КК України); 2) злочини, що посягають на встановлений порядок використання землі та її надр (ст. ст. 239, 240, 254 КК України); 3) злочини, що посягають на встановлений порядок використання водних ресурсів та атмосферного повітря (ст. ст. 240, 241, 242, 243, 244 КК України); 4) злочини, що посягають на встановлений порядок використання флори і фауни (ст. ст. 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252 КК України) [3, с. 272].

Наведені класифікації є досить корисними для визначення систем екологічних злочинів, але на сьогодні актуальною є класифікація систем екологічних злочинів за новими законодавчими критеріями: 1) ступінь тяжкості злочину відповідно до нової редакції ст. 12 КК України; 2) вид кримінального

правопорушення (злочин або кримінальний проступок, ст. ст. 11 і 12 КК України в новій редакції).

Відповідно до ст. 12 КК України (в новій редакції) кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини. Кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

Залежно від виду кримінального правопорушення в розділі VIII КК України передбачено 18 злочинів (ст. 236, ст. 237, ч. 2 ст. 238, ч. 2 ст. 239, ч. 2 ст. 239-1, ч. 3 ст. 239-1, ч. 2 ст. 239-2, ч. 3 ст. 239-2, ч. 3 ст. 240, ч. 4 ст. 240, ч. 2 ст. 241, ч. 2 ст. 242, ч. 2 ст. 243, ч. 2 ст. 245, ч. 2 ст. 246, ч. 4 ст. 246, ч. 2 ст. 252, ч. 2 ст. 253 КК України), серед яких залежно від ступеня тяжкості 13 – нетяжкі (ст. 237, ч. 2 ст. 238, ч. 2 ст. 239, ч. 2 ст. 239-1, ч. 3 ст. 239-1, ч. 2 ст. 239-2, ч. 3 ст. 239-2, ч. 3 ст. 240, ч. 2 ст. 241, ч. 2 ст. 242, ч. 2 ст. 243, ч. 2 ст. 246, ч. 2 ст. 253 КК України), 4 – тяжкі (ст. 236, ч. 4 ст. 240, ч. 2 ст. 245, ч. 4 ст. 246 КК України), 1 – особливо тяжкий (ч. 2 ст. 252 КК України).

Розділом VIII КК України також передбачено 25 кримінальних проступків (ч. 1 ст. 238, ч. 1 ст. 239, ч. 1 ст. 239-1, ч. 1 ст. 239-2, ч. 1 ст. 240, ч. 2 ст. 240, ч. 1 ст. 241, ч. 1 ст. 242, ч. 1 ст. 243, ч. 3 ст. 243, ч. 1 ст. 244, ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 245, ч. 1 ст. 246, ст. 247, ч. 3 ст. 246, ч. 1 ст. 248, ч. 2 ст. 248, ч. 1 ст. 249, ч. 2 ст. 249, ст. 250, ст. 251, ч. 1 ст. 252, ч. 1 ст. 253, ст. 254 КК України).

Взявши за основу класифікацію, запропоновану авторами підручника «Кримінальне право України. Особлива частина» за редакцією М. І. Мельника та В. А. Клименка [3, с. 272], та поділ кримінальних правопорушень на види (з 1 січня 2020 року) пропонуємо її оновлений варіант. До системи кримінальних правопорушень проти довкілля доцільно включити такі їх групи:

1) злочини (ст. ст. 236, 237, ч. 2 ст. 238 КК України) та кримінальні проступки (ч. 1 ст. 253 КК України) проти екологічної безпеки;

2) злочини (ст. ст. 239, ч. 2 ст. 239-1, ч. 3 ст. 239-1, ч. 2 ст. 239-1, ч. 3 ст. 239-2 КК України) та кримінальні проступки (ст. 254 КК України), що посягають на встановлений порядок використання землі та її надр;

3) злочини (ч. 1 ст. 240, ч. 2 ст. 240, ч. 3 ст. 240, ч. 4 ст. 240, ч. 2 ст. 241, ч. 2 ст. 242, ч. 2 ст. 243 КК України) та кримінальні проступки (ч.1 ст. 242, ч. 1 ст. 244, ч. 2 ст. 244 КК України), що посягають на встановлений порядок використання водних ресурсів та атмосферного повітря;

4) злочини (ч. 2 ст. 245, ч. 2 ст. 246, ч. 2 ст. 252, ст. 253 КК України) та кримінальні проступки (ст. 247, ч. 1 ст. 248, ч. 2 ст. 248, ч. 1 ст. 249, ч. 2 ст. 249, 250, 251, ч. 1 ст. 252, ч. 1 ст. 253 КК України), що посягають на встановлений порядок використання флори і фауни.

Список використаних джерел

1. Охрана окружающей среды: управление, право: сб. науч. трудов. Киев: Наук. думка, 1982. 145 с.
2. Романова Н. Л. Понятие и система экологических преступлений: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Владивосток, 2001. 26 с.
3. Александров Ю. В., О.О. Дудоров О. О., Клименко В. А. Кримінальне право України. (Особлива частина): підручник/ за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Київ: Юридична думка, 2004. 656 с.

Іваній В. І.,

студент 2 курсу

Навчально-наукового інституту права

СумДПУ імені А. С. Макаренка

СТАН УТИЛІЗАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Життєдіяльність людини тісно пов'язана з виникненням продуктів розпаду, харчових і виробничих відходів. Щороку обсяги споживання зростають, а разом з ними зростає і кількість відходів. У наш час проблема забруднення є не просто труднощами, це вже екологічна катастрофа глобального характеру, яку необхідно терміново вирішувати. Широковідомою проблемою сучасності є відкрита Чарльзом Муром у 1997 році Велика тихоокеанська сміттева пляма (сміттєвий континент). Площа цієї сміттевої

плями різні дослідники оцінюють від 700 тис. до 1,5 млн. км², тобто найменша оцінка перевищує площу України на 20%. Загальна ж площа всіх сміттєвих плям Світового океану перевершує навіть територію США!

Сміттєзвалища щороку розширюються і займають все більшу площу, водойми забруднюються через стічні води, які несуть у собі безліч інфекцій і небезпечних для природи елементів. Тому утилізація побутових відходів у наш час повинна бути розвиненою не менше, ніж промисловість, щоб утворювані тверді побутові відходи (далі – ТПВ) не могли накопичуватися і забруднювати ґрунт, атмосферу і воду.

На сьогодні утилізація твердих побутових відходів проводиться такими відомими методами, що дозволяють позбутися сміття:

1. Поховання або тимчасове зберігання відходів на спеціальних полігонах.
2. Природне розкладання біологічних речовин.
3. Термічна обробка.
4. Компостування.
5. Піроліз.

Схема процесу утилізації відходів у Західній Європі передбачає, що в землю закопують лише 20 % ТПВ, спалюють 30–35 %, а решту 50–60 % переробляють як вторинну сировину. Наприклад, із перероблених пластикових ПЕТ-пляшок можна виробляти черепицю, тротуарну й облицювальну плитку, каналізаційні люки тощо. В цілому у більшості країн західної, північної та центральної Європи утилізують до 97 % відходів.

Чинне законодавство України не вимагає сортувати та переробляти сміття. Натомість головний спосіб утилізації відходів по-українськи – захоронення на полігонах. Екологи порахували, що ми накопичили більше 54 млн кубометрів відходів. При цьому переробляється у нас всього 5-10 % сміття – це критично мало.

Сміттєзвалища України займають наразі 7 % її території. Серед них налічується близько 6,5 тисяч санкціонованих та понад 30 тисяч «стихійних».

Увесь цей смердючий спрут охоплює площу, співставну з розмірами невеликої країни, наприклад, Данії, й продовжує простягати щупальця на ще не засмічені землі. При цьому в державі наявні лише 4 сміттєспалювальних заводи: у Києві, Дніпропетровську, Харкові та непідконтрольному Севастополі. Але працює з них лише один – київський завод «Енергія».

Екологи б'ють на сполох: сміття примножується щодня, дівати його нікуди й спалювати ніде, а природнім чином воно розкладатиметься сотні років. За цей час родючі (в минулому) землі перетворюються на повне ніщо.

Звісно, полігон для захоронення ТПВ, це незвичайне звалище. Він оснащений усіма сучасними інженерними спорудами, що дозволяє системам боротьби із забрудненням ґрунту та підземних вод ізолювати всі шкідливі речовини. Передбачена, у цих спорудах, і система захисту атмосфери. Тобто витоків ніяких хімічних і токсичних елементів практично немає, що є головною метою для забезпечення екологічної безпеки країни.

Але все одно такий спосіб утилізації не є прогресивним. Навіть з урахуванням наявності різноманітних інженерних споруд екологія залишається не повністю захищеною від ефекту розкладання сміття в ґрунті і всіх виділень у процесі гниття і бродіння. Тому, незважаючи на відносну дешевизну такого методу боротьби з брудом, для екології найкращим варіантом залишається повне позбавлення від сміття шляхом його переробки і застосуванні у виготовленні будь-якої продукції.

Експерти відзначають відсутність бажання уряду та місцевої влади вирішувати «сміттеву» проблему, а не просто накопичувати сміття та створювати нові сміттєзвалища. В Україні роками не приймається природоохоронне законодавство, не впроваджуються європейські норми, які б зобов'язували сортувати та переробляти сміття.

Складно повірити, але це факт: «сміттєве» законодавство в Україні відсутнє в принципі. Закон «Про відходи» [1], прийнятий у 1998 році, майже не змінився за два десятиліття. За цей час він уже давно морально застарів. У 2010 році у ньому з'явилася ст. 35-1, у якій зазначено, що небезпечні відходи у

складі побутових відходів збираються окремо від інших видів побутових відходів, а також мають відокремлюватися на етапі збирання чи сортування та передаватися спеціалізованим підприємствам. Крім цього, передбачається установка контейнерних майданчиків для збору різних компонентів твердих побутових відходів, у тому числі контейнерів для батарейок.

У 2012 році було повторно внесено зміни. Стаття 32 нині передбачає, що від 1 січня 2018 року забороняється захоронення не перероблених відходів. Ця стаття мала б запровадити обов'язкове сортування та переробку сміття в Україні, але експерти сходяться на її декларативному характері і вказують на те, що вона не запрацює вчасно через відсутність необхідних чітких документів чи нормативів, які б розписували, що саме має відбуватися з відходами, а також через відсутність необхідної інфраструктури для цього (роздільних баків та точок прийому, транспорту, обладнання, сміттєпереробних ліній та заводів).

У недосконалості української системи сортування сміття легко пересвідчитись, порівнявши її з європейською практикою. Наприклад, для жителів Швеції стало досить звичною справою сортувати сміття вже вдома, під кухонною раковиною. Сім'я, яка мешкає в окремому будинку, платить половинний тариф за вивезення сміття, якщо підписує зобов'язання сортувати пластик, метал, скло і папір, і навіть компостувати органічні відходи. У цей самий час сортувати сміття в наших реаліях немає сенсу: все одно приїде один-єдиний сміттевоз, котрий згребе все в одну купу. А далі органічні та неорганічні залишки разом опиняться в одному й тому самому місці – на сміттевому полігоні.

Відповідно до ст. 30 та 33 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] та ст. 21 Закону «Про відходи» практично всі функції щодо регулювання відносин у сфері поводження з відходами, в тому числі з небезпечними, належать до компетенції органів місцевого самоврядування. На жаль, сортування та переробка сміття не є пріоритетом більшості місцевих влад.

Екологи та активісти вимагають запровадити законодавчу відповідальність товаровиробників. Адже до 40 % усіх відходів – це упаковки і саме виробник мав би дбати про їх переробку, закладаючи на це кошти у вартість товару.

На сьогодні необхідно ухвалити нову редакцію закону «Про відходи», а також ввести відповідальність за полишення сміття напризволяще, за неутилізацію відходів, за відмову виробника тієї чи іншої продукції стати однією з ланок по переробці сміття й організувати логістику його вивозу та переробки.

Непогано було б обмежити на законодавчому рівні й обіг одноразових пластикових товарів – зокрема, пакетів та пластикових пляшок, що зменшить їхню кількість та стимулюватиме випуск більш екологічних товарів. Однак зміни у законодавстві – це лише перше з вкрай актуальних рішень. Наступний крок – це не примноження нових сміттєзвалищ, а закриття існуючих, а також розбудова сміттєпереробних заводів та сміттесортувальних ліній.

Крім того, щоб схема сучасного збирання та переробки сміття запрацювала в Україні хоча б у довгостроковій перспективі, потрібно вводити чіткі стимули як для підприємців, так і для споживачів. При цьому штрафи за порушення вимог до утилізації відходів – це останній інструмент такого стимулювання, тоді як саме на нього робить ставку чинне законодавство України [3, ст. 152 а]. Найкращим стимулом для тих, хто хотів би зайнятися переробкою сміття, було б надання пільгового кредитування та податкових канікул терміном на 3–5 роки, прозорий та спрощений механізм отримання дозвільних документів.

Отже, проблема глобального забруднення відходами планети на сьогодні дуже актуальна і такою вона буде залишатися протягом багатьох років – до того часу, поки люди не винайдуть інноваційні методи утилізації сміття, які дадуть можливість назавжди покінчити з відходами.

Що стосується України, то якщо вона не змінить сутнісно всю систему збирання, переробки та утилізації ТВП, спираючись на довгострокову

стратегію, в якій екологічна логіка буде домінантною, у наступні десятиліття ми потонемо у власному смітті. Слід запровадити нові закони та перейняти передовий досвід країн Європи, для запобігання та виправлення екологічних проблем у державі.

Безсумнівно, заходи, які проводяться на державному рівні і спрямовані на вирішення проблеми відходів, мають важливе значення, проте покладатися винятково на державу не варто. Люди повинні самостійно робити все для того, щоб правильно позбавлятися від відходів. Для цього слід впливати на громадян шляхом прищеплення знань про правильне поводження з відходами та застосування санкцій стосовно порушників екологічної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР. (дата оновлення: 04.10.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр> (дата звернення: 05.03.2019).
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. (дата оновлення: 11.01.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 05.03.2019).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8074-10. (дата оновлення: 07.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 05.03.2019).

*Іваній О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри права та методики викладання правознавства
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вияв процесів глобалізації є багатовимірним: з одного боку глобалізація призводить до формування єдиного простору з більшою економічною, соціальною, політичною та духовною свободою, доступом до нових комунікацій і технологій, появою нових форм взаємодії та створенням глобального співтовариства, а з іншого, – до появи нових великомасштабних екологічних проблем. Екологічні загрози розвитку світової економіки пов'язані зі значним антропогенним порушенням та техногенною перевантаженістю територій та акваторій, неефективним використанням природних ресурсів, широкомасштабним застосуванням екологічно шкідливих та недосконалих

технологій, неконтрольованим ввезенням екологічно небезпечних речовин і матеріалів, негативними екологічними наслідками оборонної та військової діяльності. Це породжує низку екологічних проблем: забруднення атмосферного повітря, морів та океанів, зменшення біорозмаїття, збезлісення, спустелення, поширення стійких органічних забруднювачів, інтенсифікацію природних катаклізмів, стихійних лих та катастроф, а також зміни клімату Землі, що є новою інтегральною проблемою світового масштабу [1, с. 38].

Для країн Заходу, що володіють потужним науковим та інтелектуальним капіталом, глобалізація відкриває унікальні можливості розвитку та захисту довкілля, а для більшості країн, що розвиваються, вона несе посилення занепаду, вибір між залежністю й ізоляцією, загрозу створення неоколоніальних імперій на базі новітніх технологій та подальшу деградацію навколишнього середовища.

Україна є однією з найбагатших багатих країн світу на природні ресурси. Однак їх використання в національній економіці є дуже нераціональним. Розширення використання власних мінеральних ресурсів, особливо надмірне експортування сировини і продукції з неї з низьким рівнем доданої вартості, викликають для України не тільки негативні економічні наслідки, а й екологічні, зокрема, забруднюється навколишнє середовище, посилюється деградація земель, зростають техногенні загрози. У сукупності з кліматичними змінами і загрозами вони суттєво впливають на вибір державних рішень стосовно забезпечення ефективного сталого економічного розвитку країни.

Проблеми реалізації принципів державної екологічної політики в Україні пов'язані з недосконалістю законодавчих та нормативно-правових актів, відсутністю необхідних обсягів фінансування, неузгодженістю дій органів влади та суб'єктів господарювання, безвідповідальною, руйнівною для природи діяльністю підприємств, а головне – з необґрунтованістю, розмитістю, нечіткістю стратегічних рекомендацій і планів дій щодо формування заходів, спрямованих на їх розв'язання [2, с. 52]. У національній екологічній політиці спостерігаються застарілі підходи, пасивність, невідстоювання національних

інтересів, що знижує інтерес до неї як до надійного і перспективного партнера й відображається на слабкій інтеграції до регіонального та світового екологічного простору.

Для адекватної відповіді на виклики часу в основу національної модернізації стратегії України слід покласти доктрину сталого (екологічно, економічно та соціально збалансованого) розвитку, зокрема: затвердження повномасштабної правової основи для докорінного поліпшення стану навколишнього природного середовища; створення ефективного механізму реалізації природоохоронної політики за рахунок неухильного зменшення ресурсоемності економіки через залучення у господарський обіг накопичених відходів, а також запобігання надзвичайним ситуаціям з важкими еколого-економічними наслідками; технічне і технологічне переозброєння з метою ефективного раціонального природокористування та постійного зростання коефіцієнта корисної дії економіки; підвищення екологічної свідомості та рівня екологічної освіти.

Стратегія державної екологічної політики України в умовах глобальних викликів має бути спрямована на перехід від моделі, орієнтованої на ліквідацію наслідків екологічних порушень, до моделі, що базується на прогнозуванні та попередженні забруднень довкілля і покращенні його стану, характерної для більшості розвинених країн світу.

Пріоритетними напрямками в реалізації державної екологічної політики в Україні мають стати: сприяння зменшенню впливу споживання на довкілля через менший вплив товарів і послуг на етапах виробництва, використання та видалення відходів; налагодження контролю споживання ресурсів на всіх рівнях (від індивідуального споживача до галузі); зміна характеру споживання у масовому масштабі з метою зміщення попиту від категорій товарів і послуг з високим рівнем використання матеріалів та енергії до категорій нижчого рівня; перехід до органічного землеробства; проведення реформи тарифів на енергоресурси; забезпечення модернізації систем розподілення тепла; збільшення теплоізоляційних можливостей будівель; повторне використання

будівельних матеріалів і матеріалів від споруд, що руйнуються; застосування економічних механізмів для стимулювання використання комбінованих пристроїв для генерації тепла й енергії та використання біомаси або відходів для заміщення викопного палива; використання нано- та інших новітніх технологій, що є цілком нешкідливими для біосфери і ґрунтуються на квантових законах природи; сприяння розвитку громадського транспорту; впровадження механізму «зелених» державних закупівель [3, с. 17].

Отже, державна екологічна політика є комплексом засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування і природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян, який має два виміри – нормативний і регулятивний. Перший – це система правил і норм, другий – це конкретні дії для охорони навколишнього середовища.

Україна, як сучасна європейська держава, має забезпечити умови для підтримки механізмів екологічного управління, аудиту та сертифікації виробництва, розвитку та впровадження механізмів активізації чистого виробництва, а також поширення інформації щодо впровадження ресурсо-, енергозберігаючих, безвідходних технологій, підготовки кадрів, створення державної інфраструктури та фінансування екологічно чистих технологій, участі у виконанні пілотних та міжнародних демонстраційних проектів. Треба пам'ятати, що неможливо нескінченно нарощувати виробничі потужності та підвищувати якість життя лише за рахунок природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Перга Т. Ю. Глобальна екологічна політика та Україна: монографія. Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2014. 288 с.
2. Павлов К. В. Застосування методів нормування показників та нечіткої логіки при оцінці рівня еколого-безпечного природокористування. Структурні зміни в економіці природокористування: теоретичні основи та прикладні аспекти: кол. монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.М. Стрішенець. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. С. 46-63.
3. Ветвицький Д. О. Розвиток державної екологічної політики України в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Академія муніципального управління Міністерства регіонального розвитку та будівництва України. Київ, 2010. 26 с.

*Іваній О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри права та методики викладання правознавства
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ДЖЕРЕЛ ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ

Серед глобальних екологічних проблем сучасності одними з найбільш актуальних є проблеми у сфері використання та охорони водних ресурсів, від невідкладного вирішення яких залежить подальше життя та здоров'я людини.

В Україні інтенсивно відбуваються процеси урбанізації, негативними наслідками яких є надмірна концентрація промислових об'єктів на обмеженій території, що призводить до руйнування природного середовища великих міст. Висока забрудненість викидами й відходами, незадовільний стан життєзабезпечувальних систем, швидке зростання населення міст і потреба розширення території призвели до непридатності використання більшості поверхневих вод.

Проблематика екологічного стану водних об'єктів є актуальною для всіх водних басейнів і ресурсів України. Вода, на превеликий жаль, класифікується як «забруднена» і «брудна» (IV–V клас якості). Найстрашніша ситуація спостерігається в басейнах Дніпра, Сіверського Дінця, річках Приазов'я, окремих притоках Дністра і Західного Бугу.

Забруднення водних об'єктів – джерел питного водопостачання – тягне за собою погіршення якості питної води та створює серйозну небезпеку для здоров'я населення в багатьох регіонах України. Відставання України від розвинутих країн за середньою тривалістю життя та високою смертністю певною мірою пов'язані саме із споживанням неякісної питної води [1].

Особливу увагу приділено розробленню та реалізації заходів забезпечення якості водних ресурсів, зокрема через правове регулювання, на рівні Європейського Союзу. Європейське екологічне законодавство є системою, що динамічно розвивається, насамперед, під впливом міжнародно-правових

процесів. Такий розвиток європейського екологічного права має безпосередній вплив на національне право всіх європейських держав, включаючи й Україну.

Так, у резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 64/292 від 28 липня 2010 року та коментарі Комітету ООН з економічних, соціальних та культурних прав №15 від 2002 року визначено право на питну воду та належний санітарний стан як обов'язкову складову основного права людини на життя та здоров'я [2].

Правове регулювання питної води та питного водопостачання в Україні регулюється системою нормативно-правових актів різних галузей права. Правовідносини у сфері централізованого водопостачання регулюються положеннями житлово-комунального законодавства, правовідносини з видобування, очистки води – нормами водного, екологічного законодавства та законами про надра.

Національним законодавством питна вода визначена як вода, призначена для споживання людиною (водопровідна, фасована, з бюветів, пунктів розливу, шахтних колодязів та каптажів джерел), для використання споживачами для задоволення фізіологічних, санітарно-гігієнічних, побутових та господарських потреб, а також для виробництва продукції, що потребує її використання, склад якої за органолептичними, мікробіологічними, паразитологічними, хімічними, фізичними та радіаційними показниками відповідає гігієнічним вимогам [3, ст. 1].

Одним із головних документів у сфері забезпечення якості водних ресурсів є Водний кодекс України, завданням якого є регулювання правових відносин з метою забезпечення збереження, науково обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування [4].

Проаналізувавши національне законодавство України, що визначає основні аспекти раціонального використання та охорони водних ресурсів,

забезпечення їх якості, можна зробити висновок, що основні програми у сфері водної політики і водного господарства спрямовані на: забезпечення збереження, раціонального використання і відтворення водних ресурсів, охорони водних ресурсів від забруднення, засмічення та вичерпання, створення умов для переходу до сталого й ефективного функціонування екосистем у водних басейнах та, головне, забезпечення якості водних ресурсів і поліпшення їх стану.

Проте існує й чимало проблем, серед яких: відсутність технічних можливостей для правильного визначення вмісту забруднюючих речовин у воді; об'єктивна неможливість за конкретних умов водокористування (через рівень вже наявного забруднення) не порушувати відповідні нормативи; необізнаність конкретних водокористувачів або їх працівників з їх обов'язками; свідоме порушення приписів чинного законодавства, в тому числі через обізнаність про проблемність доведення порушень водного законодавства (насамперед через технічні складнощі фіксації таких порушень конкретними особами).

Проблемним залишається питання щодо забезпечення населення України питною водою гарантованої якості як в якісному, так і в кількісному відношенні, а також приведення в належний санітарно-технічний стан водопровідних мереж та споруд тощо.

Змінити таку ситуацію можливо лише шляхом удосконалення нормативного регулювання принципу пріоритетності питного водопостачання перед іншими видами спеціального водокористування. Такі зміни мають забезпечити реальність, а не формальність вказаного пріоритету та попереджувати порушення екологічної безпеки через вживання населенням неякісної питної води.

Необхідно також ввести суворішу адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення водного законодавства.

Список використаних джерел

1. Потіш Л. А. Екологія: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 272 с.

2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 64/292 від 28.07.2010 р. URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/uNDOC/GEN/N09/479/37/PDF/N0947937.pdf?OpenElement> (дата звернення: 04.04.2019).
3. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення: Закон України від 10.01.2002 р. № 2918-III. (дата оновлення: 09.06.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14>. (дата звернення: 04.04.2019).
4. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 р. № 213/95. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.

*Кіжун О. П.,
аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Академії ДПтС*

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЗА ДІЯННЯ, ЩО ЗАВДАЛИ ШКОДУ ДОВКІЛЛЮ

З початком антитерористичної операції на Сході нашої країни (з 14 квітня 2014 року) та продовженням бойових дій у вигляді Операції об'єднаних сил (з 30 квітня 2018 року) Україна понесла не тільки багатотисячні людські втрати, але й вагомі збитки в економічній, соціальній та екологічній сфері. За вказаний період було завдано значної шкоди довкіллю, адже під час воєнних дій руйнується не тільки житло людей, інфраструктура, але й природні екосистеми.

Яскравим прикладом цього є ситуація навколо такого екологічно небезпечного об'єкта, як Авдіївський коксохімічний завод, який свідомо нищиться російськими військами та сепаратистськими незаконними збройними формуваннями. Постійні бомбардування та обстріли вказаного промислового об'єкта створюють серйозну загрозу довкіллю, оскільки під час його виробничого циклу утворюються такі шкідливі речовини, як діоксид сірки, оксид азоту і вуглецю (чадний газ), бензол, ціанистий водень (синильна кислота).

На сьогодні ці викиди проходять фільтрацію через системи очищення. Однак періодичні пошкодження чи руйнація цих систем призводять до того, що ці речовини потрапляють безпосередньо у навколишнє середовище. Крім цього, газогін та аміакопровід також перебуває у зоні ризику, оскільки забезпечує

подачу вказаних небезпечних елементів енергетичного та сировинного забезпечення до підприємства. Прикладом подібної екологічної небезпеки є аварія на заводі «Стирол» у 2013 році, коли після розриву аміакопроводу і попадання його у навколишнє середовище сталося дуже небезпечне забруднення довкілля, що призвело до загибелі людей.

Відповідно до положень загальної теорії права юридичну відповідальність традиційно поділяють на кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та інші види. Обґрунтування існування окремого виду – «екологічної відповідальності» багато вчених пов'язують з наявністю у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» розділу XV, який називається «Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища».

Отже, юридична відповідальність за екологічні правопорушення є комплексним міжгалузевим інститутом екологічного права і характеризується тим, що, по-перше, має особливу підставу – екологічне правопорушення, а по-друге, передбачає застосування санкцій кримінально-правового, адміністративного, цивільно-правового, дисциплінарного характеру до осіб, які вчинили екологічні правопорушення.

Кримінальна відповідальність за екологічні злочини – це найсуворіший вид відповідальності, в якому реалізуються засоби кримінально-правового покарання осіб, винних у здійсненні екологічного правопорушення з високим рівнем екологічного ризику і небезпеки для навколишнього природного середовища, природних ресурсів, життя і здоров'я людей. У Кримінальному кодексі України (далі – КК) злочини у сфері екології об'єднані у розділі VIII особливої частини КК «Злочини проти довкілля», який містить 21 склад злочину.

Адміністративна відповідальність є самостійним різновидом юридичної відповідальності та передбачає відповідальність за порушення земельного, водного, лісового законодавства, законодавства про надра, охорону атмосферного повітря і тваринного світу, екологічну безпеку. У гл. 7 Кодексу

України про адміністративні правопорушення міститься понад 60 складів екологічних правопорушень, а також відповідальність за них.

Незалежно від застосування заходів кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної відповідальності, у разі заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, здоров'ю громадян або погіршення якості природних ресурсів винні особи не звільняються від цивільно-правової відповідальності.

Цивільно-правова відповідальність передбачає обов'язок юридичних та фізичних осіб відшкодувати шкоду, заподіяну внаслідок порушення нормативів, вимог та норм екологічної безпеки, тобто покладає на винних осіб майнові або інші зобов'язання.

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення – це різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до винних осіб за протиправні дії, що у процесі виконання своїх функціональних обов'язків порушують екологічні вимоги та інші вимоги дисципліни праці, пов'язані з використанням природних ресурсів, охороною навколишнього природного середовища, забезпеченням екологічної безпеки. Умовами настання дисциплінарної відповідальності є: протиправність дій; наявність вини суб'єкта; професійна правосуб'єктність у галузі екології; невиконання чи неналежне виконання екологічних вимог, які становлять коло службових професійних обов'язків. Кодексом законів про працю України передбачено два види дисциплінарних стягнень – догана та звільнення з посади (ст. 147).

Щодо відповідальності військової службової особи за діяння, що завдали шкоду довкіллю, то відповідні норми закріплено у КК України. Так, у розділі XIX Особливої частини КК, зокрема у ст. 401 «Поняття військового злочину», вказано перелік об'єктів за посягання, на які розповсюджується кримінальна відповідальність за вчинення злочину особами, вказаними у ч. 2 вказаної статті.

Щодо кримінальної відповідальності військової службової особи за нанесення шкоди довкіллю, то її містять положення у ст. 414 КК «Порушення правил поведження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення», зокрема:

1. Порушення правил поведження зі зброєю, а також із боєприпасами, вибуховими, іншими речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, а так само з радіоактивними матеріалами, якщо це заподіяло потерпілому тілесні ушкодження або створило небезпеку для довкілля,

- карається службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, що заподіяло тілесні ушкодження кільком особам або смерть потерпілого,

- карається позбавленням волі на строк від двох до десяти років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, що спричинило загибель кількох осіб чи інші тяжкі наслідки,

- карається позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років.

Інші види стягнень передбачені у Дисциплінарному статуті Збройних сил України, однак вони не визначають відповідальності за завдання шкоди довкіллю.

Отже, слід констатувати, що військова службова особа не звільняється від відповідальності за нанесення шкоди довкіллю, що підтверджує практика органів військового правопорядку, військової прокуратури, судова практика щодо вчинених злочинів проти довкілля в умовах військових дій на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 07 листопада 2018 року. Київ: Алерта, 2018. 208 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 07 лютого 2019 року. Київ: Алерта, 2019. 195 с.
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 26.06.91 р. № 1268-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
4. Дисциплінарний статут Збройних сил України: затв. Законом України від 24.03.1999 р. № 551-ХІV. *Військові статутуи Збройних Сил України*. Київ: Атіка, 2006. 432 с.
5. Ткаченко Артем. Відповідальність за довкілля: правові аспекти. Редакція Ліга.Net. URL: <https://blog.liga.net/user/atkachenko/article/27310> (дата звернення: 17.03.2019).

Кім А. В.,
курсант 124 навчальної групи
факультету пробації Академії ДПтС.
Науковий керівник:
Гончаренко О. Г.,
доктор економічних наук, професор,
начальник кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академії ДПтС

НАУКА ТА ЕКОЛОГІЯ: ВАРІАНТ ВЗАЄМОДІЇ

У процесі розвитку людської цивілізації відбувається зміна технологічних способів виробництва та соціальних механізмів взаємодії людини з природою. Розвиток продуктивних сил змінює ставлення людини до природи. У сучасних умовах актуальним стає вибір нових соціальних механізмів, які вчені номінують коеволюційними або гармонійними. Глобальні кризи, з якими зіштовхнулось людство, потребує гармонізації відносин у системі «людина–техніка–природа».

На думку Е. Галімова, екологічна криза – це ситуація, яка виникає в екологічних системах внаслідок порушення рівноваги під впливом стихійних, природних явищ або внаслідок впливу атмосферних факторів [1]. Загострення суперечностей між людиною і природою, призводить до екологічних криз, причинами виникнення яких є:

- 1) зростання чисельності населення Землі і нерівномірне його розміщення;
- 2) ігнорування об'єктивних законів розвитку навколишнього природного середовища;
- 3) розбудова мегаполісів та скорочення земель сільськогосподарського призначення;
- 4) забруднення навколишнього природного середовища відходами;
- 5) відсутність екологічної свідомості та недотримання норм екологічного законодавства тощо.

Учені, досліджуючи вплив людини на природу, доводять, що чинниками її занепаду є розвиток науки, техніки і технології. На думку О. Шпенглера

людство, беручи на себе роль творця, стає силою, яка руйнує культуру, духовність людства в самій людині. Вчений зазначає, що технологічна цивілізація визначає таку форму раціональності, яка спричиняє кризовий екологічний стан [2]. На думку В. Стьопіна, в такій цивілізації існує специфічна система цінностей та специфічне розуміння влади і сили. У цьому контексті автор зазначає про владу людини над природними і соціальними об'єктами, що забезпечує їй наука [3].

Переосмислення людської діяльності в природі пов'язують з кризою класичного типу раціональності. М. Булатов та В. Загороднюк вважають, що зміна ціннісних орієнтирів і уяви про раціональність привели до переосмислення трактування ноосфери та набуття нею нового змістовного наповнення [4]. Класичні концепції ноосфери побудовані на вірі в безмежні можливості людського розуму, а тому побудова раціональної екосистеми «людина–природа–суспільство» та сучасне трактування ноосфери несе загрозу існуванню всього людства, оскільки раціональна діяльність людини привела людство до термоядерної катастрофи та спричинила екологічну кризу. І хоча більшість учених вважає сучасну науку головною проблемою людства, вихід з екологічної кризи можливий лише завдяки новітнім науково-технічним ідеям та технологіям, що дозволяють вирішити екологічні проблеми та оцінити який тип раціональності відповідає сучасному етапу розвитку людства. М. Кисельов стверджує, що екологічні системи є нерівноважними складно-динамічними, комплексними зі складним переплетінням соціально-політичних, економічних, технологічних і природних виявів та потребує орієнтації на статичність, нелінійність, поліваріантність тощо. А тому, на думку вченого, однозначність, аналітичність, кваліфікування як вимоги класичного природознавства втрачають свою вагомість [5].

Новий тип раціональності, який утверджується в сучасній науці та технологічній діяльності, номінується вченими як людиновимірний, тобто такий, що дозволяє працювати зі складними системами та технологіями і має такі риси. По-перше, сучасна наука вбачає природу як цілісний організм, по-

друге, вивчення системних об'єктів, які розвиваються, потребує нових стратегій діяльності, що характеризує їх як людиновимірні. По-третє, діяльність складних систем орієнтована не лише на знання, а і на моральні цінності, що формує «заборони» на небезпечні види діяльності людини в природі.

Список використаних джерел

1. Галимов Э. М. Феномен жизни: между равновесием и нелинейностью. Происхождение и принципы эволюции. Москва: УРСС, 2011. 256 с.
2. Шпенглер О. Закат Европы. Москва: Мисль, 1993. 592 с.
3. Степин В., Горохов В., Розов М. Философия науки и техники. Москва: Гардарики, 1996. 214 с.
4. Булатов М., Малеев К., Загороднюк В., Солонько Л. Філософія ноосфери. Київ.1995. С. 87.
5. Кисельов М. Екологія як чинник трансформації методології сучасної науки. *Філософська думка*. 1998. № 3. С. 59.

*Корольов Є. М.,
курсант 2 курсу, юридичний факультет
Академії ДПтС.
Науковий керівник:
Доній Н. Є.,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академії ДПтС*

ЕКОЛОГІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ПІДСТАВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Екологічна криза, що накрила всю планету ще в ХХ ст. і була усвідомлена як загроза для виживання людству, до сьогодні міцно тримає своїми феноменами людину в стані напруження та пошуків варіантів вирішення цієї проблеми. На жаль, можна констатувати, що на глобальному рівні ані біологічні, ані технологічні методи не дали достатнього ефекту у вирішенні цієї проблеми. Проте, один важливий результат все ж таки було досягнуто: всі вчені, активісти та функціонери, які займаються проблемами екології, одноставно згодні в тому, що найкращим лікуванням у цьому випадку може бути профілактика. У зв'язку з цим виникла необхідність звернення до виховання людини і формування екологічно відповідальної поведінки.

Нагадаймо, що у суспільстві екологічний аспект спочатку був темою для обговорення винятково футурологів і фантастів, але з середини ХХ ст. він усе виразніше ставав предметом обговорення в засобах масової інформації та на рівні громадських і міжнародних організацій, на кшталт Римського клубу. Закономірно, що розгортання дискурсу щодо екологічної проблематики викликала інтерес у психологів і першим, хто став розвивати концепцію щодо психології екологічної свідомості, був Джеймс Гібсон [1], який спробував співвіднести екологічну свідомість зі сприйняттям людиною світу.

Екологічна свідомість є формовиявом свідомості. Зауважимо, свідомість прийнято розуміти як форму суб'єктивного відображення реальності, що базується на безпосередньому досвіді та об'єднує знання, установки, думки і стереотипи. Скребец В., даючи основи екологічної психології, визначає екологічну свідомість як систему перманентно мінливих чуттєвих і уявних образів, що безпосередньо відображаються. Автор описує екологічну свідомість як «вищий рівень відображення природного і штучний середовища, свого внутрішнього світу, рефлексію щодо місця і ролі людини в біологічному, фізичному та хімічному світі» [2, с. 28–52]. Він також відносить до якостей екологічної свідомості аналітично створювані екологічно значущі уявлення про явища і процеси, що наповнюють екологічний досвід не тільки особистості, але й суспільства в цілому.

Виступаючи структурним елементом свідомості, самосвідомість визначає бачення людиною себе як індивідуальної одиниці, здатність до рефлексії та цілепокладання. Починаючи з фізичної самоідентифікації, у міру розвитку мислення, самосвідомість дозволяє людині оцінювати себе і свої вчинки з соціальної точки зору і виступає, тим самим, потужним засобом самокритики, самоконтролю і джерелом регуляції поведінки. На наш погляд, найкраще визначення цього феномена дали В. Сітаров і Л. Урекешова, які констатували, що: «Екологічна самосвідомість ... забезпечує рефлексивну і відповідальну позицію людини в її взаєминах з навколишнім світом, засновану на раціональних знаннях, емоційному ставленні і саморегуляції екологічної

поведінки» [3, с. 231]. У контексті цього зазначимо, що екологічна самосвідомість є складним і багатоаспектним феноменом, що діалектично пов'язане як з біосоціотілесною природою людини. Екологічна самосвідомість включає безліч показників, компонентів, параметрів, при цьому основним з них є система та ієрархія ціннісних орієнтацій. Тож формування самосвідомості особистості передбачає і не може проходити без формування її світогляду, а також системи базових знань і цінностей.

Водночас, виступаючи регулятором поведінки, самосвідомість виявляється як система, що забезпечує усвідомлення і самоконтроль особистістю своєї суб'єктності на основі особистісного проживання привласнених соціальних зразків, цінностей, норм і приписів. Особливість екологічної самосвідомості в цьому сенсі полягає в сприйнятті особистістю себе як відповідального суб'єкта у взаєминах з навколишнім середовищем. Останнє дозволяє вести мову про мотивований вплив екологічної самосвідомості на поведінку людини, сконцентрованої на реалізації ідей, закладених у біософській доміні. Проте і цей процес є діалектичним за своєю суттю, адже розуміння механізмів детермінації поведінки людини дуже важливе під час формування екологічної самосвідомості. Саме цей діалектичний момент забезпечує вибір і реалізацію особистістю екологічно релевантних форм діяльності та поведінки. Як правило, свої знання про те, як треба взаємодіяти з навколишнім середовищем, людина з маленького віку формує на основі спостереження за тим, як ця діяльність здійснюється громадою, різними соціальними інститутами, іншими людьми. Їй дуже добре це демонструє тенденція щодо поширення акцій з прибирання куточків природи як групами людей, так і окремих активістів та небайдужих громадян. Ці індивіди фотографують результати алармістського забруднення певної території та результати власних зусиль з прибирання цієї території, кидаючи цим виклик іншим і стаючи зразком для активності, детермінують хвилю послідовників. Отже, закономірно, що це стає трендом, про що і свідчать повідомлення в соціальних мережах та ЗМІ останнім часом.

Як підсумок, зазначимо, екологічна самосвідомість є складним формуванням та важливою детермінантою розвитку екологічної поведінки. Крім того, на наше переконання, саме екологічна самосвідомість останніми місяцями добре відчувається соціальним простором як сформований феномен, адже є причиною поширення акцій з прибирання забруднених людиною територій.

Список використаних джерел

1. Гибсон Дж. Экологический подход к зрительному восприятию. Москва: Прогресс, 1988. 464 с.
2. Скребец В. А. Экологическая психология: учебное пособие. Киев: МАУП, 1998. 144 с.
3. Ситаров В. А., Урекешова Л. Экологическое самосознание как детерминанта экологически релевантного поведения личности. 2014. № 4. С. 230–233.

Кравчук Г. В.,
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
та соціальних дисциплін Академії ДПтС;*
Доній Н. Є.,
*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри економіки
та соціальних дисциплін Академії ДПтС*

ВІТАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються у фінансово-економічному середовищі України, суттєво впливають на механізм функціонування страхового ринку. Зміни у законодавстві, якості життя населення, рівня соціальної безпеки, реформування галузі охорони здоров'я, коливання валютного курсу, деформація потреб людини – все це у сукупності впливає на формування тенденцій розвитку страхового ринку. За останні десять років відбулося значне скорочення чисельності страхових компаній на українському ринку. Наочне зображення цієї тенденції наведено на рис. 1.

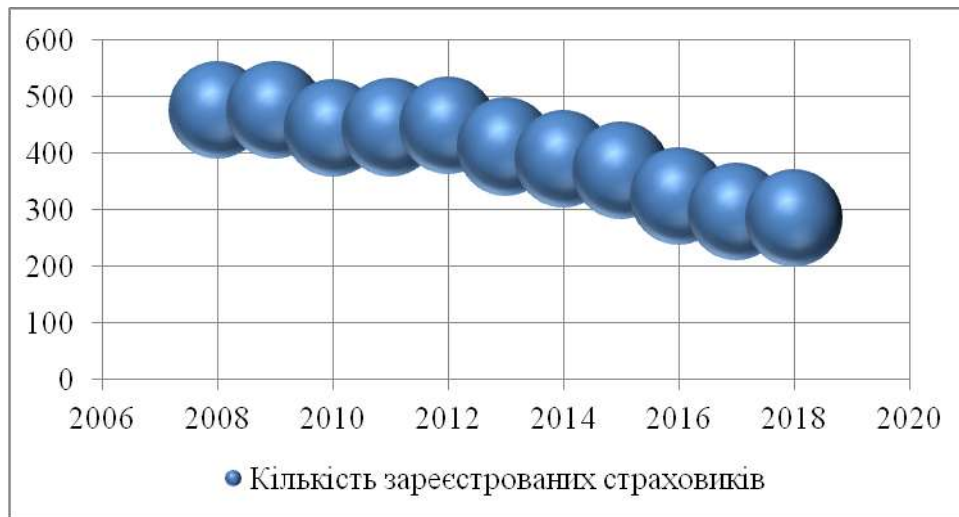

Рис. 1. Тенденція зміни страховиків на страховому ринку України за 2008–2018 рр.

Так, за даними Нацкомфінпослуг [2], за підсумками 9 місяців 2008 р. було зареєстровано 475 страховиків, а за аналогічний період 2018 р. лише 285, що менше в абсолютному значенні на 190 од., а у відносному на 40 %. При скороченні кількості учасників страхового ринку на 40 % за десять років відбувається зменшення рівня концентрації, що повинно позитивно впливати на показники конкуренції у цій сфері. Показник середнього рівня навантаження на страховика (співвідношення кількості укладених договорів за відповідний період з кількістю діючих страхових компаній) за 2008 р. становив 1081 тис. шт., а у 2018 р. 538 тис. шт., є свідченням уповільнення розвитку страхового ринку за рахунок охоплення ймовірних страхувальників. Ці тенденції підтверджуються загальною кількістю укладених договорів страхування за 2008 р. – 513,6 млн. шт. та 153,3 млн. шт. за 2018 р., що відповідає скороченню кількості укладених договорів у 3,35 разів. Логічним, для стійкого розвитку страхового ринку, повинно бути зберігання кількості укладених договорів навіть у разі скорочення кількості страховиків або у гіршому випадку дотримання пропорційного скорочення страховиків та кількості укладених договорів страхування. Втрата кількості договорів страхування є свідченням втрати довіри страхувальників до страховиків, зниження зацікавленості населення до страхування та невідповідності параметрів ціни та якості страхової послуги.

Водночас у хронологічній відповідності розмір зібраних страхових премій становив 17 379,3 млн. грн. та 34 875,3 млн. грн., що є свідченням їх значного зростання та ймовірною перспективою стійкого розвитку страхового ринку. Показник середньої страхової премії, як елемент детермінованого факторного аналізу страхового ринку, відображає її зростання за період 2008–2018 рр. з 33,84 грн., до 227,48 грн. Таким чином, за цей період дослідження, відбувається формування залежності між зниженням кількості укладених договорів страхування та підвищення розмірів страхових премій, що у наслідку призводить до розвитку страхового ринку за параметром надходження страхових премій, що відображено на рис. 2.

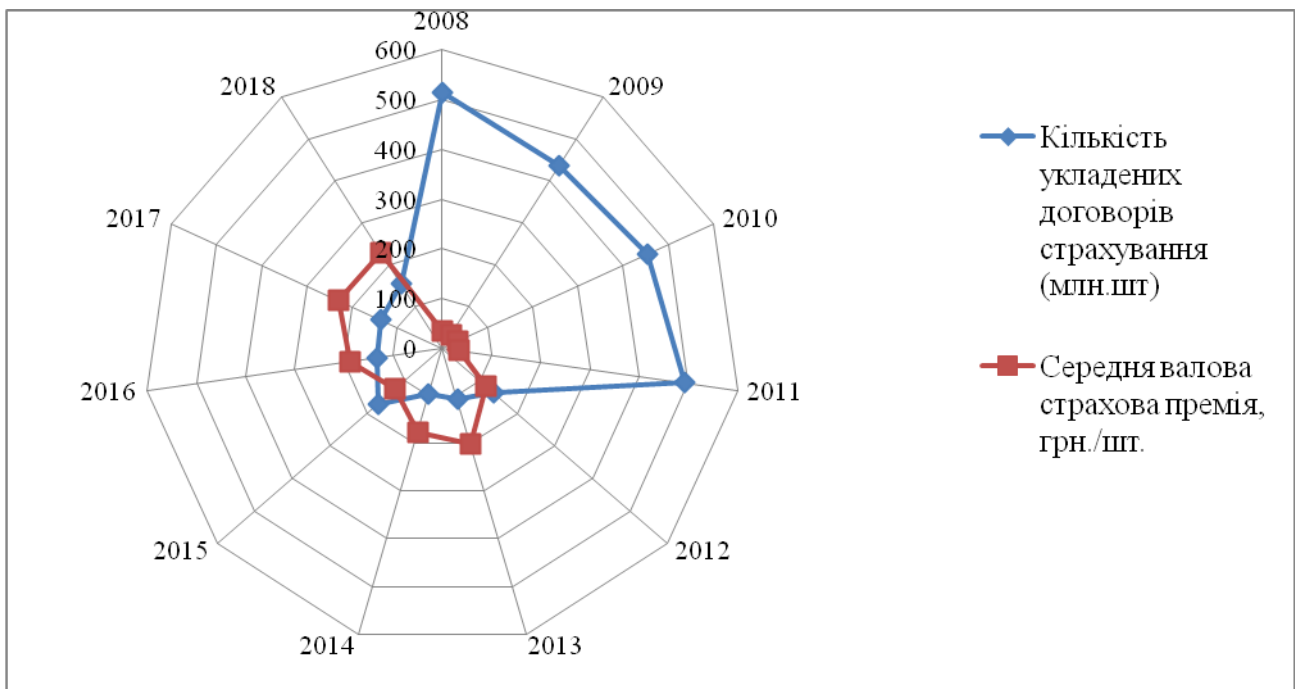

Рис. 2. Мультиплікативна залежність показників страхового ринку України за 2008–2018 рр.

На підставі наведених даних можна зробити висновок, що страховий ринок навіть за умови одночасного скорочення кількості страховиків та страхувальників дедалі розвивається за рахунок діалектики попиту й пропозиції на страхові послуги. Саме можливість страхового ринку забезпечувати стійкий розвиток за рахунок багатфакторної детермінації параметрів характеризує його вітальність.

Отже, вітальність страхового ринку визначається як сукупність вбудованих механізмів, властивостей та важелів, які забезпечують його функціонування у фінансово-кредитній системі. Страховий ринок у призмі вітального виміру є системою, яка знаходиться під впливом економічних законів та підпорядкований механізму ринкової детермінації.

Список використаних джерел

1. Про стархування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: www.dfp.gov.ua. (дата звернення: 25.03.2019).

Кучук А. М.,
*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права та методика викладання правознавства
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

SOFT LAW ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Кінець ХХ століття – початок ХХІ століття ознаменувався глобалізаційними процесами, що привели до «зміцнення інтеграції, інтернаціоналізації та модернізації життя людей. Глобалізація передбачає поступове об'єднання світового простору в своєрідну єдину зону з високою мобільністю інформації і капіталу, що стає можливим завдяки сучасним інфокомунікаційним технологіям і вдосконаленням засобів виробництва» [1, с. 3]. Варто зазначити, що цей процес є доволі суперечливим: для одних він є засобом подальшого розвитку та удосконалення, а для інших – причиною застою і кризи.

Окреслені процеси глобалізації не могли не вплинути на такий важливий регулятор суспільних відносин, як право і, зокрема, актуалізували питання національного суверенітету, універсальності/регіональності прав людини, забезпечення екологічно безпечного середовища тощо. Зважаючи на необхідність у сучасному суспільстві узгоджувати свою поведінку з приписами юридичних норм, важливим у контексті нашого дослідження є питання саме правового регулювання захисту довкілля, особливо враховуючи той факт, що окремі науковці як черговий етап розвитку людських прав виокремлюють появу

четвертого покоління, до складу якого включають екологічні права.

«У зв'язку з цим повинні бути заново осмислені основи Першого модерну. Що значить толерантність? Який зміст вкладається в поняття «права людини», які, на відміну від культури, повинні бути однаковими для всіх? Хто гарантує права людини в постнаціонально-державному світі? Як врятувати соціальні гарантії, що до цих пір значною мірою було завданням національних держав, як реформувати перед обличчям всезростаючої глобальної бідності і ринку праці, що звужується? Чи спалахнуть у результаті руйнування національних держав нові релігійні війни, що призведуть до екологічних катастроф?» – вказує відомий сучасний соціолог Ульріх Бек [2, с. 34].

Питання захисту довкілля в епоху глобалізації вийшли за внутрішньодержавні межі, посиливши антиглобалістські течії. Самолов О. Ф., указує на зв'язок антиглобалістичного руху і правового поліцентризму: «Антиглобалісти надто обурені тим, як СОТ намагалася нав'язати особливі міжнародні правила, що гарантують збереження іноземних вкладень, що неминуче призвело б до порушень іноземними компаніями соціальних та екологічних законів окремих країн» [3, с. 245].

При цьому, зважаючи на міжрегіональний та загальнопланетарний рівень екологічного питання, важливого значення набуває тематика так званого м'якого права (soft law), під яким зазвичай розуміється «особливий різновид норм міжнародного права, які не створюють чітких конкретних прав та обов'язків, а надають загальний напрям» [4, с. 138].

Водночас варто наголосити, що «м'якість» права пов'язують як з формою, так і змістом міжнародного акту, однак, це не означає суто їх декларативний характер. М'яке право є тим засобом, що дозволяє досягти компромісу та слугує своєрідним вектором розвитку національного законодавства. Слід зауважити, що переважна більшість міжнародних актів у сфері захисту довкілля належить саме до soft law.

Для вітчизняної юридичної науки питання м'якого права залишається своєрідною terra incognita. Фактично цей інститут розглядається лише у межах

міжнародного права, залишаючись поза увагою галузевих та загальнотеоретичних юридичних наук і, відповідно, навчальних дисциплін, незважаючи на те, що у значній кількості нормативно-правових актів закріплено припис про пріоритет міжнародно-правових норм над національним законодавством, а відповідно до положень Конституції України міжнародні договори є частиною національного законодавства. Так, теорія держави і права взагалі не висвітлює питання soft law, хоча своїм предметом визначає загальні закономірності виникнення, функціонування, розвитку держави і права.

Вважаю, що саме soft law є тим засобом, який дозволить забезпечити захист довкілля у сучасних умовах розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Калинина Е. А. Современный британский антиглобализм (конец XX – начало XXI веков): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 07.00.03 / Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Москва, 2010. 30 с.
2. Бек У. Что такое глобализация? / пер. с нем. А. Григорьева и В. Седелника; общ. ред. и послеслов. А. Филиппова. Москва: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
3. Самойлов О. Ф. Теорія та практика антиглобалістського руху. *Проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 9. С. 238–251.
4. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть. Москва: Волтерс Клувер, 2005. 432 с.

*Лісова М. А.,
викладач вищої категорії Коледжу транспорту та
комп'ютерних технологій Чернігівського національного
технологічного університету*

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО АУТСОРСИНГУ В РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

За умови активізації конкурентних дій, непередбачуваності зовнішнього середовища, посилення інтеграційних процесів та розширення ринкових кордонів успіх у конкурентній боротьбі визначається наявністю у підприємств стійких конкурентних переваг, що вимагає від них використання нових інструментів, які б забезпечували можливість адаптування до сучасних умов функціонування та здійснення своєї господарської діяльності найбільш ефективним способом, досягаючи зниження витрат у разі збереження високої якості товарів і послуг. Однією з найбільш популярних на сучасному етапі

моделей бізнесу є аутсорсинг. У сучасній літературі існує багато тлумачень терміна «аутсорсинг», який дослівно з англійської «outsourcing» означає використання зовнішнього джерела чи ресурсу [6]. У більшості бізнес-джерел аутсорсинг розглядають як передачу частини певних функцій або бізнес-процесів підприємства на виконання «третьої стороні». При цьому слід зауважити, що в економічній літературі під поняттям «аутсорсинг» мається на увазі довгострокові, тривалі контрактні відносини між замовником і підрядником, за яких аутсорсер адаптує власні ресурси (інтелектуальні, виробничо-технічні, технологічні та ін.) під інтереси замовника в рамках існуючого договору. Делегування виконання частини своїх бізнес-функцій дає можливість підприємству концентруватися на пріоритетних видах бізнесу й операціях і тим самим забезпечує йому конкурентні переваги.

Особливо актуальним на сучасному етапі є використання аутсорсингу в логістичних процесах підприємства, оскільки це найчастіше дозволяє підприємству зменшити логістичні витрати, підвищити рівень виконуваних логістичних послуг тощо [4]. Незважаючи на різнобічність поглядів сучасних науковців, можна виділити спільні риси, які притаманні логістичному аутсорсингу, а саме:

- 1) на аутсорсинг передаються як окремі функції логістичної діяльності, так і повний напрямок діяльності підприємства;
- 2) аутсорсер бере на себе відповідальність на всіх етапах ланцюга постачань;
- 3) логістичний аутсорсинг – це довгострокова угода, що передбачає контрактні відносини між замовником та аутсорсером;
- 4) логістичний аутсорсинг використовується для оптимізації витрат і ресурсів на підприємстві [6].

Беручи до уваги все вищесказане, та те, що логістичні послуги на українському ринку можна поділити на 5 груп (транспортно-логістичні послуги; послуги з митного оформлення; послуги складу; координація процесу закупівель, упаковка/переупаковка товарів, складування; комплексні послуги), можна сказати, що логістичний аутсорсинг – це передача певної логістичної

функції або повного напрямку діяльності підприємства на основі угоди між замовником та аутсорсером на довгостроковий період для оптимізації витрат і ресурсів та покращення фінансового стану підприємства за умови, що замовник формулює завдання, не конкретизуючи спосіб рішення цих завдань, а аутсорсер одноосібно вибирає раціональний спосіб дій та несе відповідальність за досягнення необхідного результату [3, с. 99]. Загалом, ринкове середовище сформувало певні форми відносин між підприємством та аутсорсинговою компанією, яке нині може передбачати формування довгострокових договірних відносин, страхування ризиків, застосування загальних корпоративних стандартів якості, єдині логістичні підходи до управління виробництвом та розподілом, вироблення взаємоприйнятних економічних і фінансових регуляторів, використання інтегрованих інформаційних платформ [2, с. 15].

На українському ринку за принципом автономної логістики працює близько 10 % підприємств, майже 90 % українських виробників працюють повністю або частково передають логістичне забезпечення на аутсорсинг. Логістичний аутсорсинг діяльності виробничих підприємств представлений в Україні близько 50 професійними логістичними операторами, зокрема такими компаніями, як: "Група Берег", "Комора С", "УВК", "ТБН Логістик", "Фордон", "УЛС", "Укрпродукт-Логістик", "Ост-Вест Експрес", "Ін-Тайм". Із входженням України у СОТ на український ринок почалась експансія міжнародних логістичних компаній, які активно розвивають свою діяльність, серед яких: "ASTRA", "DHL", "FedEx", "Fiege", "Ups", "Kuehne&Nagel", "Raben", "Schenker Ukraine", "Maersk Logistics Україна", "FM Logistic", "Revival Express". 70–80 % цих логістичних компаній — це вузькоспеціалізовані посередники, що займаються транспортуванням, експедицією, складуванням, митним оформленням, вантажопереробкою та ін. [5, с. 84]. Протягом останніх років в Україні почав формуватись і ринок комплексної логістики.

До найбільш вагомих переваг логістичного аутсорсингу слід віднести зменшення логістичних витрат, можливість використання рідкісних ресурсів, економію на адміністративно-організаційних витратах тощо. Щодо

обслуговування клієнтів, то користь аутсорсингу підтверджують такі чинники, як підвищення ефективності основних бізнес-процесів, ефект розподілу ризиків, якісний стандартизований сервіс, можливість комплексного обслуговування в одного постачальника, впровадження новітніх інформаційних технологій. Серед недоліків під час застосування логістичного аутсорсингу виділимо збільшення частки трансакційних витрат, залежність від інших суб'єктів господарювання, втрата фокусною компанією контролюючих функцій над частиною її діяльності. До ймовірних ризиків аутсорсингу в логістиці також можна віднести невиконання в повному обсязі покладених функцій аутсорсером, зниження якості продукції при несумлінності аутсорсера, а також великий обсяг робіт щодо реструктуризації корпоративних процесів та зовнішніх зв'язків самого підприємства [2, с. 19].

В Україні аутсорсинг розвивається не так активно як за кордоном, що пояснюється цілою низкою причин, найпоширенішими серед яких є недотримання прийнятих зобов'язань щодо рівня обслуговування; відсутність стратегічного бачення серед управлінського персоналу; складність у досягненні зниження витрат; зростання цін після встановлення співпраці; зниження можливості впливу і контролю щодо функцій, які передаються логістичному провайдеру; «непрозорість» логістичних операцій, відсутність консультативних можливостей, які спираються на знання, тощо [1, с. 99].

Для покращення ситуації на українському ринку аутсорсингу логістичним провайдерам потрібно: оновити транспортні засоби та створити нові складські комплекси, що будуть відповідати міжнародним вимогам; пропонувати гнучкі ціни; проводити курси підвищення кваліфікації та навчати персонал згідно з міжнародними стандартами; формувати імідж надійного партнера; створювати об'єднання логістичних операторів, які б надавали диференційований діапазон послуг [6].

Таким чином, ефективність функціонування вітчизняних підприємств значною мірою залежить від рівня розвитку логістичного аутсорсингу та ступеня відповідності виконуваних логістичних функцій та операцій

міжнародним стандартам і нормам. Відповідність виконуваних логістичних функцій міжнародним стандартам сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української продукції, створенню сприятливих умов для її експорту, інтеграції вітчизняних підприємств до світового ринку.

Отже, на підставі дослідження літературних джерел, узагальнення світового досвіду та аналізу вітчизняного ринку логістичних послуг можна зробити висновки, що аутсорсинг у логістиці є однією з найсучасніших бізнес-моделей, що дає змогу досягти реальних конкурентних переваг, і основними мотивами передачі логістичних функцій на аутсорсинг є прагнення зробити бізнес керованішим, відразу знизити витрати (і при цьому одержати якісний гарантований сервіс), отримати прибуток. Для того, щоб визначити доцільність передачі тієї або іншої функції на аутсорсинг, потрібно розглянути її з позиції чотирьох аспектів: стратегічного фокуса, операційної здатності, фінансової вигоди і можливості для вдосконалення всередині підприємства [7].

Список використаних джерел

1. Гюлев Н. У. Логістичний менеджмент: конспект лекцій/ Харків. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 52 с.
2. Біловодська О. А., Латунова Д. А. Оцінка логістичного аутсорсингу інноваційно активного підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3. С. 13–23.
3. Дергачова В. В. Роль та значення міжнародного аутсорсингу: зарубіжний досвід та перспективи його впровадження в Україні. *Економіка та підприємництво*. 2014. № 5(80). С. 98–102.
4. Красношарпа В. В., Трохимець І. І. Аутсорсинг та його застосування на підприємствах України. *Ефективна економіка*. 2015. № 5.
5. Кулієв А. Ю., Нагіх С. М. Організаційно-правові проблеми використання аутсорсингу на ринку логістичних послуг в умовах українських реалій. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 82–88.
6. Петренко О. І., Суско В. В. Основні проблеми впровадження логістичного аутсорсингу на вітчизняних підприємствах. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 05.04.2019).
7. Шарчук Т. В. Логістичний аутсорсинг – шлях до оптимізації управління бізнес-процесами підприємства. URL: <https://vlp.com.ua/files/112.pdf> (дата звернення: 05.04.2019).

ПРАВОВІ НАПРЯМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Чернігівщина здавна славиться своїми природними ресурсами, а саме річками, ґрунтами, лісами, але останнім часом стан цих ресурсів не дуже задовільний. На території області протікають такі річки: Дніпро, Десна, Сож, Сейм, Снов, Остер, Удай та інші. Стан річок незадовільний, а деякими річками і взагалі користуватися не можливо. Також Чернігівщина славиться своїм лісом, особливо хвойним, але нині присутня велика загроза зникнення сосни.

Тому потрібно розробляти напрями щодо захисту природних ресурсів Чернігівщини, адже що річки, що ліси і ґрунти відіграють велику роль у нашому житті.

I. Забруднення річок у Чернігівській області.

Водні ресурси необхідні нам для того, щоб:

- як енергія життя, тобто питні властивості не тільки для людини, а й для тварин, комах та інших живих організмів;
- працювала промисловість;
- для продуктивного ведення сільського господарства;
- для використання біоресурсів як їжі;
- для відпочинку, туризму та спорту.

Щорічно спостерігається поступове погіршення гідрохімічного стану малих річок, які в основному є приймачами стічних вод підприємств області. Таким прикладом є річка Стрижень у м. Чернігів. Вона потребує нагальної допомоги. Основні причини, які призводять до втрати значення водойми: порушення умов господарювання у прибережній захисній смузі та водоохоронній зоні (засмічення берегів та водного дзеркала річки; розорювання земельних ділянок; розташування об'єктів господарської діяльності, житлової забудови; знищення зелених насаджень); надходження забруднених зливових

вод зі значної частини міста без очищення, накопичення шару забрудненого мулу по руслу товщиною 1,5 м; цвітіння річки, яке пов'язане з припиненням функціонування джерел живлення і невідповідністю водообміну до потреб, надмірним надходженням забруднюючих речовин.

Дуже поширеним є цвітіння води. Таким прикладом є річка Віть в Новгород-Сіверському районі.

В останнім часом не проводяться чистки річок і це призводить до збільшення мулу та скупчення сміття, зазвичай, це бите скло, що спричиняє травми відпочивальникам, якщо це на відпочинку.

Основними напрямками роботи щодо покращання стану водних ресурсів області є питання зменшення скидів недостатньо очищених стічних вод у поверхневі водні об'єкти, запобігання забрудненню підземних вод, покращання режиму господарювання у прибережних захисних смугах водних об'єктів, сприяння будівництву та реконструкції очисних споруд на підприємствах області. Також потрібно контролювати підприємства щодо викиду стічних вод до річок, за порушення правил притягувати власників до юридичної відповідальності.

II. Проблеми системи водовідведення (каналізації).

Кожен каналізаційний стояк відводить брудні води та гази. Каналізація подвір'я або внутрішньо квартальна каналізаційна мережа закінчуються контрольним колодязем, який розташовують біля межі подвір'я або кварталу. Стічна рідина після контрольного колодязя по з'єднувальній гілці надходить у каналізаційну мережу вулиці, а далі по мережі самопливом направляється на очисні споруди, а вже очищену рідину спускають у водойми після знезаражування. У разі, якщо рідину неможливо відвести на очисні споруди самопливом, то влаштовують насосні станції перекачки. При цьому насосами перекачують стічні води на очисні споруди або в розташовані вище ділянки мережі. Умовно чисті стічні води, які дуже мало забруднені, та атмосферні опади спускають найкоротшими шляхами у водойми без очищення. І це спричиняє забрудненню річок та земель.

Більш шкідливу шкоду несуть нелегальні каналізації, які не підведені до каналізаційної мережі, здебільшого такі каналізації наявні на приватних ділянках. Ця вода з усіма хімічними речовинами, які знаходяться в ній (мило, порошки інші хімічні засоби для побутового користування і не тільки), потрапляють до ґрунту. Це призводить до забруднення підземних вод, а також до ерозії ґрунту.

Вода, яка потрапляє до ґрунту, який складається з декількох шарів, проходить процес очищення, але всю кількість хімічних речовин очистити він не в змозі.

Для збереження ґрунтів на Чернігівщині потрібно покращити систему очищення, шляхом збільшення очисних пристроїв у системі водовідведення. Також потрібно вести контроль за приватними каналізаціями та створити певні норми, які встановлять мінімальну та максимальну кількість стічної води, яка зможе потрапляти до ґрунту. За порушення законодавства притягувати до юридичної відповідальності за екологічними нормами права.

III. Загроза зникнення сосни на Чернігівщині.

У лісах Чернігівщини кілька років тому почали з'являтися сосни, хвоя яких спочатку жовтіла, а потім дерева взагалі масово гинули. Місцеві селяни припускали, що хвойні зазнають негативного впливу хімікатів, якими аграрії обробляють поля з літаків. А потім виявилось, що справжньою причиною загибелі дерев є шкідники – короїди, що масштабно знищують хвою, вже вразивши тисячі гектарів лісів області.

Короїди (лат. Iridae) – родина ряду твердокрилих, що налічує понад 3000 видів, широко розповсюджених у лісовій зоні. Личинки живуть під корою, рідше – в деревині стовбурів, гілок чи коренів. Молоді жуки виходять назовні, прогризаючи в корі летні отвори. Можуть пошкоджувати більшість лісових порід, особливо хвойних.

На сьогодні приблизно 10–12 тис га лісів, вражені цими шкідниками, що у перерахунку становить приблизно 6–7 млн соснових дерев на території області (загальна площа лісів регіону становить 740 тис. га).

Також регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» міста Чернігова теж значно уражений шкідниками-короїдами. За інформацією Державної екологічної інспекції у Чернігівській області, більше 900 дерев постраждали у цьому парку тільки за 2017 рік. Також прилеглі соснові лісові господарства до мікрорайонів «Подусівка», «Масани» і заповідне урочище «Святе» мають ознаки ураження шкідниками.

В обласному управлінні лісового і мисливського господарства про проблему короїда почали говорити торік. Зокрема, восени представники Чернігівської області відвідали семінар у Білорусі, присвячений боротьбі із верхівковим короїдом. У північного сусіда шкідник вразив близько 30 тис га хвойних лісів. Фахівці визнали поширення верхівкового короїда надзвичайною ситуацією природного характеру.

Основною причиною масового поширення шкідників на деревах стала відсутність впродовж останніх кількох років достатньої кількості вологи. Така погодна аномалія викликала ослаблення соснових деревостанів. А стовбурові шкідники, в тому числі короїди, як вказують екологи, в лісах є завжди.

Поширення короїдів у лісах Чернігівщини призводить до вирубки сосен у лісах.

Можливі шляхи боротьби зі шкідниками:

- вдосконалити Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», запровадивши режим «надзвичайного стану», що надає додаткові механізми боротьби та протидії уражень лісових масивів;
- розробити заходи профілактики, лікування, збереження лісів на всіх землях лісгосподарського призначення;
- створення координаційної ради, до якої входитимуть не тільки спеціалісти лісової галузі, науковці, а й громадськість для збереження лісу;
- проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної кампанії серед населення;
- відтворювати втрати молодими насадженнями;

- встановлювати годівниці для птахів, адже саме вони є основною зброєю проти короїдів.

Список використаних джерел

1. Клименко В. Г. Гідрологія України: навч. посіб. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. 124 с.
2. Головні джерела забруднення р. Десна. URL: <http://pryroda.in.ua/podesinnya/ecology/dzherela-zabrudnennya/> (дата звернення: 08.04.2019).
3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів і рекультивация земель: навч. посіб. / ред. П. П. Надточія. Житомир: Державний агроекологічний університет, 2007. 420 с.
4. УНІАН. URL: <https://ecology.unian.ua/naturalresources/10083188-lisam-chernigivshchini-zagrozhuut-korojidi.html> (дата звернення: 05.04.2019).
5. Жежжун А. М. Соснові деревостани Східного Полісся: структура, стан, продуктивність. *Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр.* Харків: УкрНДЛГА, 2014. С. 3–12.

*Огієнко Л. А.,
студентка 2 курсу
ННІ історії та філософії
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Серед актуальних загальнотеоретичних проблем, що мають важливе науково-практичне значення, суттєве місце належить екологічній політиці України, яка спрямована на охорону природи і забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Екологічна політика – це діяльність держави в особі її компетентних органів по управлінню якістю довкілля. Вона обумовлена конституційним положенням про те, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави [1].

Державне управління у сфері екологічної політики охоплює такі інституції: загального та спеціального державного управління, місцевого самоврядування, громадського управління. Визначення основних напрямів екологічної політики держави є винятковою компетенцією Верховної Ради України як законодавчого органу.

Центральне місце у здійсненні загального керівництва державою у галузі екології та природних ресурсів належить Президентові України як главі держави. Кабінет Міністрів України як найвищий орган виконавчої влади спрямовує і координує роботу міністерств та інших органів центральної виконавчої влади, зокрема Міністерства екології та природних ресурсів України.

Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій і Рада національної безпеки й оборони України також належать до системи органів загального державного управління у галузі екології та природних ресурсів [2].

На сучасному етапі розвитку суспільства як в Україні, так і у глобальному масштабі заслуговує на увагу та всебічну підтримку модель суспільства сталого екологічного безпечного розвитку. Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки – ось невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

Саме з цією метою держава здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонії у взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів. За умови ефективного функціонування державного регулювання виключається потреба прямого втручання держави та її інституцій у діяльність екологічних структур [3].

Реалізація державної екологічної політики в Україні спрямовується на перебудову відносин у системі «людина – суспільство – довкілля». Це зумовлено значущістю екологічної проблеми, її глобальністю, масштабністю та значними фінансовими витратами на вирішення екологічних проблем.

Проте проблем в екологічній сфері, на жаль, не стає менше. Продовжує зростати кількість екологічних катастроф, рівень захворюваності, пов'язаної з забрудненням навколишнього середовища, неякісною питною водою. Все це стає наслідком негармонійних відносин між суспільством і природою.

Людство має переосмислити ставлення до природи, об'єднати зусилля для створення державних, регіональних та локальних програм подальшого розвитку, спрямованих на: проведення незалежних наукових комплексних екологічних експертиз з метою складання екологічного прогнозу і вироблення рекомендацій локального масштабу; активізацію екологічної освіти у школах, вишах і екологічного виховання населення за допомогою телебачення, преси, кіно, природоохоронних товариств; збільшення витрат на охорону природи та прискорення темпів будівництва природоохоронних об'єктів, пристроїв, устаткування; заборону будь-яких відхилень від проектів, на шкоду довкіллю, суворе дотримання рекомендацій оцінки впливу на навколишнє середовище; негайне створення економічних стимулів для проведення екологічних заходів [4].

Сучасна екологічна політика України розробляється і впроваджується у життя в дуже важких та напружених політичних умовах, що часто призводить до конфліктних ситуацій. На державні екологічні організації чиниться тиск, лобіювання відомчих інтересів певними владними та приватними структурами.

Серед великої кількості проблем у сфері екологічної політики основними є домінування в різних владних органах політичних та економічних пріоритетів над екологічними, а також у відсутності ефективного контролю за надходженнями та видатками екологічних коштів. Тому впровадження та зміцнення нових фінансово-економічних важелів реалізації державної екологічної політики – необхідна умова для сталого екологічного розвитку держави.

Перспективами державної екологічної політики має стати: створення Національного екологічного фонду; впорядкування та концентрація екологічних фондів з метою їх укрупнення та ефективного використання

коштів; державна підтримка у створенні екологічних банків; реалізація державних екологічних програм у рахунок заборгованості перед різними фондами, країнами-інвесторами; запровадження, дієвий контроль і продаж квот за забруднення довкілля; впровадження екологічного лізингу, екологічного страхування, екологічного акцизного збору, податкових пільг, субсидій.

Таким чином, аналіз проблем та перспектив державної екологічної політики на державному, регіональному, місцевому та об'єктному рівнях дозволяє дійти висновку, що якість екологічної політики залежить як від правових, організаційних та економічних інституцій, так і від створення партнерських відносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством.

Функціонування механізмів державного управління в екологічній сфері на території всієї країни та в розрізі регіонів відбуватиметься на більш високому рівні та результативно у разі переходу їх на професійну основу, просування екологічних ідей у суспільну свідомість, прагнення до кооперації між екологічними громадськими організаціями, побудові коаліцій і мереж, включення в українські й міжнародні мережі та організації, прагнення до посилення впливу на формування екологічної політики.

Список використаних джерел

1. Андрейцев В. І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики: монографія. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2011. 373 с.
2. Задорожній О. В., Медведєва М. О. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник. Київ: Промінь, 2010. 510 с.
3. Бойчук Л. Д., Соломенко Е. М., Бугай О. В. Екологія і охорона навколишнього середовища: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 284 с.
4. Екологічне право: підручник / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право. 2013. 432 с.

*Паламарчук В. М.,
курсант 133 групи юридичного факультету
Академії ДПтС*

ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

На сьогодні дуже актуальною та невирішеною є проблема забезпечення захисту екологічних прав громадян. Вирішення цього питання і створення методів, принципів та завдань посідає вагомим місце в житті кожного

громадянина як на державному рівні, так і на міжнародному. В різні часи, а тим більше зараз, коли в світі дуже стрімко розвиваються фабрики та заводи, які приносять не тільки користь від свого виробництва, а й шкоду, людей цікавить як держава може захистити їхні права, що прописані чітко в Конституції [1], Законах України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2], «Про охорону атмосферного повітря» [3] та ін.

Кожен громадянин України згідно з нормативною базою, має такі основні екологічні права:

- безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище[1];
- участь в обговоренні проектів законодавчих актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, та внесення пропозицій до державних та господарських органів, установ та організацій із цих питань;
- участь у розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
 - здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;
 - об'єднання в громадські природоохоронні формування;
 - одержання в установленому порядку повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища та його вплив на здоров'я населення;
 - участь у проведенні екологічної експертизи;
 - одержання екологічної освіти;
 - подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування збитків, заподіяних його здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище, тощо.

Забруднення навколишнього природного середовища, нераціональне використання природних ресурсів є наслідками порушення норм екологічного законодавства. Екологічний правопорядок не може існувати без налагодженої системи юридичної відповідальності [6]. Всі екологічні права у разі їх порушення розглядаються та відновлюються у судовому порядку. Питання юридичної відповідальності за екологічні правопорушення, зокрема у сфері екологічної безпеки, також регламентуються на рівні національного законодавства країн–членів ЄС. Слід зазначити, що судом не формулюється загального визначення прав і свобод людини. Уникаючи конкретних дефініцій, судові рішення містять своєрідні системні тлумачення прав у просторі та часі, в їх дії, у світлі застосування принципу верховенства права або ж демократичних цінностей. Саме такий підхід зумовлює вагомую роль Європейського суду у формуванні новітніх стандартів прав людини, а судові рішення є джерелом змістовного наповнення прав, що відповідали б сучасним викликам та реаліям [6].

Порушення екологічного законодавства тягне за собою такі види відповідальності:

- кримінальну;
- адміністративну;
- дисциплінарну;
- цивільно-правову (майнову).

Отже, юридична відповідальність за порушення норм екологічного законодавства – це державно-примусове застосування до правопорушника заходів покарання.

Щодо складу екологічного правопорушення, то він включає в себе чотири елементи:

- суб'єкт;
- об'єкт;
- суб'єктивна сторона;
- об'єктивна сторона.

Суб'єктами можуть бути фізичні та юридичні особи, а в окремих випадках передбачено спеціальний суб'єкт (посадові особи).

Об'єктами являються екологічні відносини, на які направлено саме правопорушення, в разі скоєння якого винний притягується до відповідальності.

Суб'єктивна сторона включає в себе: вину, яка є її основною, обов'язковою ознакою; мотив та мету, які є її факультативними ознаками.

Об'єктивною стороною є зовнішній вияв суспільно небезпечного посягання на об'єкт (землю, води, надра, атмосферне повітря тощо), що перебуває під охороною еколого-правових норм. Вона включає в себе, насамперед, такі ознаки: саме протиправне діяння; шкідливі наслідки його скоєння; причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, що наступили; час, місце, умови, способи й знаряддя вчинення правопорушення [7, с. 185].

Існують певні способи захисту екологічних прав громадян:

- визнання екологічних прав;
- відновлення порушеного права;
- припинення дії, що перешкоджає здійсненню права або порушує його;
- відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, а також моральної шкоди (екологічної шкоди);
- зміна правовідношення;
- припинення правовідношення;
- визнання незаконним рішення чи дії (без дії) органів державної влади, місцевого самоврядування, службових і посадових осіб та інші способи, встановлені в нормативно-правових актах.

Методом екологічного права є сукупність засобів і способів впливу на учасників суспільних відносин з метою забезпечення правових вимог щодо охорони навколишнього природного середовища та екомережі, раціонального використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

Екологічне право запозичує методи правового регулювання у цивільного, кримінального, адміністративного галузей права, використовуючи їх для власних потреб.

Найбільш широко у сфері еколоґо-правового регулювання використовується імперативний адміністративно-правовий метод. Це виявляється у встановленні дозволів та заборон, нормуванні, сертифікації, ліцензуванні та екологічній експертизі, застосуванні заходів адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення тощо.

За допомогою кримінально-правового методу здійснюється боротьба з екологічною злочинністю, а за допомогою цивільно-правового вирішуються спірні питання стягнення екологічної шкоди.

Ці методи «стикуються» в екологічному праві на засадах їх екологічної модуляції. Характерним виявом цього є норми еколоґо-правового спрямування, виділені у спеціальні глави в Кодексі України про адміністративні правопорушення («Адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури») та розділ у Кримінальному кодексі України («Злочини проти довкілля»).

Що ж стосується цивільної (матеріальної) відповідальності, то тут спрацьовує притаманний тільки екологічній сфері таксовий метод обчислення шкоди, завданої відповідними правопорушеннями. Є специфіка й у застосуванні такого цивільно-правового методу, як відновлення порушених неправомірними діями природних об'єктів. Екологічний імператив об'єднує ці та деякі інші методи правового регулювання. Це є характерною особливістю екологічного права як комплексної галузі.

Отже, з вищесказаного можна дійти до висновку, що проблема захисту екологічних прав громадян прописана в нормативній базі і в разі недотримання цих приписів тягне за собою відповідальність перед законом. Також з'ясовано, що в реальному житті не зовсім точно реалізуються ті чи інші методи впливу з боку органів державного представництва у разі вчинення винним правопорушення, тому це потребує вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 26.04.2018).
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 26.06.1991 р. № 1268-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. № 2708-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 678.
4. Рябець К. А. Вплив рівня екологічної правосвідомості громадян на кількість адміністративних правопорушень. *Право України*. 2008. № 10. С. 44.
5. Рябець К. А. Екологічне право України: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 438 с.

Коцюба Р. О. Захист права людини на ядерну безпеку в практиці Європейського суду з прав людини. *Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. Випуск 6 (15). С. 32.

*Паламарчук І. В.,
кандидат юридичних наук,
головний спеціаліст Департаменту персоналу
Міністерства юстиції України*

ЩОДО ПУБЛІЧНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА ПРИВАТНИХ ОСІБ

Публічне правонаступництво як інститут адміністративного права передбачено в низці актів законодавства України. Однак по суті наявність таких актів є мізерним порівняно з питаннями, що виникають під час реалізації публічного правонаступництва на практиці. Таким чином, породжуючи спірні правовідносини, зародком яких є неврегульованість у законодавчій площині значного кола питань у реалізації публічного правонаступництва, що пояснюється їх недостатнім дослідженням.

У свою чергу, про недослідженість та неврегульованість напрямків суспільних відносин, які виникають з реалізацією публічного правонаступництва, варто зазначити, що на сьогодні це є проблемним питанням в адміністративній діяльності країни.

Оцінюючи деякі норми Кодексу адміністративного судочинства України [1], Порядку здійснення заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади [2] та інших актів законодавства, нескладно пересвідчитися в тому, що законодавець

у загальному вигляді задекларував сутність та особливості публічного правонаступництва. Проте, така сутність та особливості не дають змоги дійти однозначного розуміння вказаного правового явища.

Сутність публічного правонаступництва в науковому вимірі віднайшла свою зацікавленість у дослідженнях вітчизняних учених. Проте існуюча неврегульованість у законодавчій площині значного кола питань, пов'язаних із реалізацією публічного правонаступництва залишаються по суті незмінними.

Зокрема, питання щодо публічного правонаступництва суб'єктів публічної адміністрації (органів місцевого самоврядування або державних органів) має певну правову регламентацію та результати дослідження, однак питання щодо публічного правонаступництва приватних осіб є фактично не врегульованим та не дослідженим.

Так, приватні особи як суб'єкти адміністративного права є особами, що діють від себе особисто, неофіційно. Вагомим правом приватної особи є правоможності володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю – приватною – як формою привласнення, коли засоби виробництва й продукти праці належать окремим особам. Визначаються такі види приватних осіб: фізичні особи – громадяни України, іноземці, особи без громадянства; фізичні особи-підприємці; юридичні особи приватної форми власності (підприємства, установи, господарські товариства); громадські об'єднання; професійні спілки; політичні партії; органи самоорганізації населення; релігійні організації [14, с. 108, 110].

Також слід зазначити, що правонаступництво – це перехід суб'єктивного права (в широкому розумінні – також правового обов'язку) від однієї особи правонадавця до іншої (правонаступника) в порядку похідного правонабуття (у відповідних випадках – похідного набуття правового обов'язку) [4, с. 311]. Разом з тим слід наголосити, що зміни прав і обов'язків можуть відбуватися і в межах одного і того самого виду права власності, хоча б стосовно речей, які мають різне призначення у правопередника і правонаступника [5, с. 126–127].

Доречно зазначити, що цікавим прикладом правонаступництва приватних осіб у межах одного і того самого виду права власності є ситуація з підводним човном «СС-310», переданим у дар Україні (відповідно до розпорядження Уряду Російської Федерації від 19.10.1999 № 1687) з метою створення військово-морського музею [3], який у подальшому було безоплатно передано у власність Міжнародному благодійному фонду «Славутич» [7].

Тобто Міжнародний благодійний фонд «Славутич» у розумінні законодавства України є юридичною особою приватного права [9; 12; 13], а в розумінні теорії адміністративного права – приватною особою, якій задля реалізації зазначеного публічного інтересу було передано вказаний підводний човен. Однак вказана приватна особа як правонаступник права власності на підводний човен кінцевої публічної мети, з якою передавалося їй це майно не виконала, в результаті чого переданий підводний човен «СС-310» на теперішній час перебуває в затонулому стані в акваторії ВАТ «Херсонський суднобудівний завод» [3]. Одночасно, забруднюючи та засмітнюючи водойми Дніпра.

Таким чином, наслідком неврегульованості наведеного публічного правонаступництва приватних осіб, у питаннях не тільки прав, які їм передаються, а також і обов'язків є факт того, що на теперішній час не створено військово-морський музей. До того ж, очевидно, що зазначений підводний човен, враховуючи відсутність його охорони та належного зберігання і догляду, перебуває у стані (враховуючи інформацію з різних джерел [3; 11]), на жаль, придатному лише на утилізацію, до того ж своїм станом підданим іржі забруднює водойми річки – це є одним із чергових додаткових погіршувальних факторів у екологічному стані Дніпра.

Додатково слід зазначити, що на момент передачі вказаного підводного човна Україні у складі військово-морських сил України перебував лише один підводний човен «Запоріжжя» [10], який знаходився у процесі ремонтно-відновлювальних робіт (з 1993 року до 2010 року), до того ж зазначені човни були ровесниками. Доцільність створення музею на базі переданого в дар

підводного човна, який очевидно, що був у справнішому стані, ніж підводний човен «Запоріжжя», не маючи повноцінного власного підводного флоту, є сумнівною.

Незважаючи на те, що підводний човен «СС-310» був роззброєний та переданий у дар з іншою метою, на сьогодні день він міг знадобитися для підвищення військового потенціалу військово-морських сил України.

До речі, авіаносець «Варяг» (нинішній «Ляонін») також першочергово за заявкою його покупця призначався для використання як плавучий готель і центр розваг [8], який на теперішній час є гордістю військово-морських сил Китайської Народної Республіки.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV (в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 21.03.2019).

2. Порядок здійснення заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2011 № 1074. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-2011-%D0%BF> (дата звернення: 21.03.2019).

3. С-310, СС-310 проект 690. URL: <http://deepstorm.ru/DeepStorm.files/45-92/dss/690/SS-310/SS-310.htm> (дата звернення: 21.03.2019).

4. Черепахин Б.Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву. *Труды по гражданскому праву*. Москва: Статут, 2001. 479 с.

5. Генкин Д.М. Право собственности в СССР. Москва: Госюриздат, 1961. 164 с.

6. Про заходи щодо створення військово-морського музею: Розпорядження Президента України від 19.09.2000 № 283/2000-рп. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/283/2000-%D1%80%D0%BF> (дата звернення: 21.03.2019).

7. Про передачу підводного човна «СС-310» Міжнародному благодійному фонду «Славутич»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 № 23-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-2001-%D1%80> (дата звернення: 21.03.2019).

8. Ляонін (авіаносець ВМС Китайської Народної Республіки). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8F%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%BD_%D0%B0%D0%B2%D1%96%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B5%D1%86%D1%8C (дата звернення: 21.03.2019).

9. Міжнародний благодійний фонд «Славутич». URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch> (дата звернення: 21.03.2019).

10. Запоріжжя – український дизельно-електричний підводний човен. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B6%D0%B6%D1%8F_\(%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B6%D0%B6%D1%8F_(%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD)) (дата звернення: 21.03.2019).

11. Подлодка в степях Украины. URL: <https://kuleshovoleg.livejournal.com/349488.html> (дата звернення: 21.03.2019).

12. Рішення Господарського суду м. Києва від 16.05.2008 справа № 2/149. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1676085> (дата звернення: 21.03.2019).

13. Міжнародний благодійний фонд «Славутич»: відомості Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch> (дата звернення: 21.03.2019).

14. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

Піщолка І. А.,

*викладач Коледжу транспорту та комп'ютерних технологій
Чернігівського національного технологічного університету*

«ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІКА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

На сьогодні питання екологізації регіонального розвитку, практичного втілення принципів сталого регіонального розвитку та розвитку «зеленої» економіки в регіонах України досліджують багато науковців. Усе більшого практичного значення стан екологічного розвитку регіону набуває з огляду на забезпечення безпеки життєдіяльності людини (незалежно від місця її проживання). Зокрема, цей спектр проблем аналізує Є.О. Яковлев [1]. Особливу увагу українські вчені приділяють дослідженню питань, пов'язаних з дотриманням екологічних норм розвитку певних сфер, секторів національного господарства. Так, досить перспективним для регіонів України є розвиток біогазових технологій, використання відходів сільськогосподарського виробництва в процесі виробництва електроенергії тощо.

Зелена економіка — напрям в економічній науці, який сформувався в останні два десятиліття, в межах якого вважають, що економіка є залежним компонентом природного середовища, в якому вона існує і є його частиною. Зелена економіка – бізнес, який має чіткий економічно конкурентоспроможний та екологічно спрямований напрями [4]. Одне з найперших визначень «зеленої економіки» говорить про дві найголовніші проблеми сьогодення – обмеженість природних ресурсів та великий обсяг шкідливих викидів у повітря. У ЄС використовують синонім «зеленої економіки» – низьковуглецева, яка є однією з центрових цілей розвитку до 2020 р.

Фактично зелену економіку розглядають як шлях до сталого розвитку, який передбачає об'єднання трьох складових: економічної, соціальної й

екологічної. При цьому екологічна складова виступає пріоритетним напрямом сталого розвитку. В Україні «Стратегією національної екологічної політики на період до 2020 року» та Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки були запропоновані заходи, спрямовані на екологізацію всіх галузей економіки в державному та приватному секторах, серед яких слід виокремити: раціональне використання природноресурсного потенціалу, диверсифікація джерел енергопостачання та підвищення рівня енергоефективності, створення умов для формування здорового населення, формування нової екологічної поведінки населення в питаннях ресурсозбереження, охорона навколишнього середовища, виробництво органічної сільськогосподарської продукції, модернізація житлово-комунального сектору, впровадження нових технологій утилізації та переробки відходів [3, с. 45]. Згідно з Указом Президента України про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 р., одним із напрямків реалізації державної політики у програмі енергонезалежності є зниження енергоємності валового внутрішнього продукту (на 20 відсотків до кінця 2020 року) шляхом забезпечення (впровадження) 100 відсотків обов'язкового комерційного обліку споживання енергоресурсів (енергії та палива), переходу до використання енергоефективних технологій і обладнання, зокрема через механізм залучення енергосервісних компаній, реалізації проектів з використанням альтернативних джерел енергії.

Відповідно до існуючих визначень та трактувань сталий розвиток – це такий розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2]. При цьому, значний наголос робиться передусім на соціоекологічних аспектах та організації безпечного виробництва. Переважна більшість вітчизняних науковців вважають, що сталий розвиток – це процес гармонізації продуктивних сил, забезпеченість задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умов збереження і постійного відновлення цілісності природного

середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і потребами людей усіх поколінь.

Аналіз можливостей з використання різних моделей розвитку економіки дозволяє зробити висновок про доцільність реалізації в регіонах України моделі «зеленої» економіки. Але реалізація такої моделі потребує значних інвестиційних вкладень, необхідних для вирішення низки завдань: підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок модернізації виробництв (зокрема, підвищення енергоефективності); підтримки малого підприємництва, що сприятиме розвитку конкуренції, насичення ринку продукцією власного виробництва, зниження цін і зростання доходів населення; формування іміджу «зеленого» зростання економіки регіону для залучення інвестицій в економіку і зростання попиту на екологічні товари й послуги регіональних виробників.

Отже, з точки зору «зеленого» зростання економіки регіону актуальним є одночасне зменшення природо- та ресурсомісткості, екологоемності виробництва та залучення інвестицій у «зелені» сектори економіки (енергоефективні та ресурсозбереження). На рівні з існуючими перспективами розвитку інноваційних проектів для «зеленої» економіки існують значні проблеми, а саме: відсутність методики щодо визначення інноваційного проекту «зеленим», відсутність контролю за стратегічним плануванням інноваційних проектів «зеленого» зростання в регіоні. Розроблення й упровадження в практику підходів щодо визначення відповідності інноваційних проектів потребам «зеленого» зростання економіки створять потужний інструмент для впровадження міжнародних ініціатив в Україні та сприятимуть прийняттю виважених управлінських рішень щодо державних та приватних інвестицій. Основними передумовами цього є інтеграція екологічної політики в інвестиційно-інноваційну політику місцевого розвитку, вдосконалення системи інтегрованого управління, стимулювання «зелених» ініціатив бізнесу для впровадження інноваційних проектів та зміна секторальної й регіональної

структури господарства, пов'язані зі створенням нових галузей «зеленої» економіки [5, с. 10].

Зростання економіки регіону необхідно визначати як об'єктивну функцію регіонального управління у сфері «зеленої» економіки, систему мобільного використання наявних матеріально-фінансових ресурсів і стратегічного їх розвитку в інтересах «зеленої» економіки. Основною передумовою такого розуміння є те, що, по-перше, регіон є об'єктом державної економічної політики, в межах якого здійснюється місцеве самоврядування; по-друге, вирішення еколого-соціальних проблем є обов'язком регіональної адміністрації, а не державного управління [5, с. 11].

У сучасній системі ринкового господарювання розвиток «зеленої» економіки поступово набуває все більшого значення у становленні ефективної, інноваційно-зорієнтованої, конкурентоспроможної регіональної економіки. Система сталого розвитку передбачає досягнення збалансованості та дотримання еколого-економічних пріоритетів, раціонального поєднання природи та економічної діяльності в інтересах нинішніх та майбутніх поколінь. Впровадження засад сталого регіонального розвитку в Україні є надзвичайно важливим для реалізації євроінтеграційної стратегії, стає потужним важелем підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки [1].

Стратегія Європейського всеохопного зростання передбачає реалізацію 3-х пріоритетів [4]: 1) зростання економіки, яке підкріплене знаннями та інноваціями – розумне зростання; 2) схильність до ресурсоефективної, зеленої та конкурентної економіки – стале зростання; 3) висока зайнятість в умовах соціальної та територіальної єдності – всеохопне зростання. На сьогоднішній день принципи та стратегія розвитку «зеленої економіки» в Україні передбачена програмою, розробленою до 2020 р. Стратегією державної екологічної політики. Специфікою нашої країни у цьому напрямку сталого розвитку є відсутність державного контролю у деяких галузях економіки. Важливо розуміти, що загальний стан економіки країни залежить від стану її окремих галузей, у тому числі однієї з найважливіших – екологічної. Якщо

держава навчиться керувати економікою у напрямку її «озеленення», спрямовуватиме зусилля на використання ресурсо- та енергозберігаючих технологій – країна матиме потенціал подальшого розвитку та зростання.

Список використаних джерел

1. Біла С. О. «Зелена» економіка: стратегічний пріоритет реформ на регіональному рівні. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 22 (1). С. 127–133.
2. Гарлицька Д. А. Побудова зеленої економіки – основна складова європейської інтеграції України. *Економічний аналіз*. 2017. Том 27. № 2. С. 15–19.
3. Гура А. О., Гуцан Т. Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. *Економіка: збірник наукових праць Харківського нац. пед. ун-ту ім. Г.С.Сковороди*. 2017. Вип.17. С. 42–52.
4. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с.
5. Шкарупа О. В. Бізнес-планування «зеленого» зростання економіки регіону як чинник екологічної модернізації соціально-економічних систем. *Механізм регулювання економіки*. 2016. № 3. С. 9–18.

*Попружна А. В.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академії ДПтС*

ШТУЧНІ КВІТИ НА КЛАДОВИЩІ:

ЕКОЛОГІЧНА НЕБЕЗПЕКА ЧИ ВАЖЛИВИЙ РИТУАЛ?

Купівля штучних квітів напередодні поминального дня для значної кількості українців є давньою традицією, а вибір пластикових прикрас, які прийнято брати на кладовище, здається, є нескінченним.

Вперше штучні квіти з деревини і волокон трави з'явилися ще у Стародавньому Єгипті та використовувались для прикрашення одягу. Для більш заможних жителів квіти виготовляли з золота, платини та інкрустували коштовним камінням. Згодом, коли людство навчилося виробляти папір, мистецтво виробництва квітів поширилося у Китаї та Стародавній Греції.

У середньовічній Європі рукодільні квіти переважно виготовляли в монастирях і використовувались для прикрашення стін храмів та релігійних свят. Крім того, шовкові та металеві квіти дозволялося використовувати для прикраси вівтарів. Пік розквіту моди на штучні квіти припав на епоху Ренесансу, коли центром виготовлення квітів для декору стала Італія.

Поступово мода на штучні квіти поширилась у Франції. У 1655 р. монахи почали просочувати тканини желатином з хрящів риб, а Генріх IV навіть ввів спеціальну посаду при дворі, так званого плюмазьєра, в обов'язки якого входило виготовлення квітів з пір'я птахів.

У XVII ст. модними стають бутоньєрки, невеликі букетики, якими прикрашали здебільшого чоловічий одяг.

XVIII ст. принесло масове виробництво штучних квітів у промислових масштабах. Квітами починають декорувати не тільки елементи одягу, але і прикрашати свої оселі. За даними енциклопедичних джерел, у 1903 р. масово почали виробляти паперові та тканеві квіти.

Після розпаду СРСР і початку масових поставок дешевої продукції з Китаю, пластмасові квіти на території пострадянського простору почали масово використовувати як поминальні. А на початку XXI ст. високі технології виробництва дозволили вдосконалити вигляд штучних рослин, які почали майже не відрізнятися зовні від живих квітів.

Через відсутність обмеження на використання штучних квітів для прикрашення місць поховання за роки незалежності України вони стали невід'ємним атрибутом поховальних церемоній, поминальних практик.

Основним документом, який регулює сферу ритуальних послуг, є Закон України № 1102-IV від 10.07.2003 р. «Про поховання та похоронну справу» (зі змінами № 1194-VII від 09.04.2014 р.), яким керуються органи місцевого самоврядування.

Згідно зі ст. 5 цього закону державні стандарти в галузі поховання складаються з обов'язкових містобудівних, екологічних вимог та санітарно-гігієнічних норм щодо створення та функціонування кладовищ. А ст. 8 Закону регулює організацію діяльності в галузі поховання. Зокрема, згідно зі статтею ми дізнаємося, що центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства, в межах своєї компетенції встановлює вимоги щодо утримання та охорони місць

поховань. Стаття 30, регулює утримання місць поховань у належному естетичному та санітарному стані могил.

Проте, жодних обмежень щодо виготовлення, реалізації та використання штучних квітів у поховальних і поминальних практиках в Україні не існує. Винятком є «пропагандистська» робота священнослужителів та екологів, які намагаються розірвати сформований масовий стереотип. Адже пластикові вінки і квіти не несуть жодної богословської символіки, а традиція їх використання поширилася лише на пострадянському просторі. В Європі немає подібного. Відомо, що в Литві за використання штучних квітів на цвинтарі громадян штрафують.

Пластмасові вироби починають шкодити екології вже з етапу виготовлення сировини для них, адже для цього використовують нафтопродукти. Левова частка пластикових квітів не потрапляє на сміттеві полігони. Натомість їх палять, виділяються численні токсичні речовини, зокрема діоксини.

Матеріал, з якого виробляються подібні прикраси, не забезпечує довготривалого «зовнішнього» життя. Продукція втрачає свій вигляд під тиском погодних умов, після чого відправляється на сміття. Гарантувати, що пластик буде утилізовано відповідно до правил, неможливо. Тому слід звернути увагу на альтернативу.

Альтернатива – жива молитва і живі квіти.

*Поцелуйко І. В.,
студент IV курсу
факультету електронних та інформаційних технологій
Чернігівського національного технологічного університету*

ЕЛЕКТРОБУСИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО МІСТА

Електробус – пасажирський транспортний засіб, який використовується на маршрутах громадського транспорту, рух якого здійснюється за допомогою електродвигуна, електрична енергія для якого запасується/зберігається на борту

в акумуляторній батареї. Електробус є дещо схожим до тролейбуса з автономним ходом, проте відмінність полягає в тому, що електробус здійснює заряд інтегрованої акумуляторної батареї лише під час стоянки.

Електричну енергію електробус може отримувати від зовнішнього джерела постачання електричної підстанції або від зарядної станції для електромобілів, а також в аварійній ситуації від побутової електромережі 230 В змінного струму. Для здійснення процесу заряджання акумуляторної батареї, як правило, використовують кабелі, які комутуються спеціальним роз'ємом, або спеціальний пантограф який підіймається у визначеній зоні та комутується автоматично з лінією або коли електробус знаходиться в просторі [1].

Ведуча вісь електробуса приводиться в рух одним або кількома асинхронними електродвигунами змінного струму. Їхню дію призводить блок частотного перетворювача напруги, який перетворює постійну (лінійну) напругу в змінну. Також в електробусах існує зворотній процес рекуперації електричної енергії, коли кінетична енергія двигуна перетворює в електричну змінної напруги, а блок частотного перетворювача випрямляє його в постійну напругу.

Китайська фірма Вуд звернула увагу на міські автобуси, яких у світі дуже багато, вони викидами своїх дизельних двигунів забруднюють навколишнє середовище. Було створено міський рейсовий автобус довжиною 12 метрів, який назвали електробусом. Тільки зарубіжним замовникам за рік було продано до 250 електробусів. Їх було випущено тільки для Китаю тисячу штук.

Китайці особливо пишаються тим, що з липня 2013 року їх електробус почав курсувати в Тель-Авіві.

Крім того, заплановано закупки китайських електричних мікробусів, які курсуватимуть у приміській зоні Тель-Авіва.

Дальність ходу великого електробуса становить 250 км – цього, вважається, достатньо для одного робочого дня. Вночі акумулятори заряджаються упродовж 4–5 годин.

Ізраїльська фірма планує упродовж п'яти років закупити в китайців велику партію електробусів на суму 85 мільйонів євро. Електробуси зовсім не забруднюють повітря. За електроенергію доводиться платити тільки одну третину від ціни дизельного палива при тій же кількості перевезених пасажирів. Електроенергія виробляється не під час спалювання вугілля чи нафтопродуктів, а сонячними батареями, які також використовуються для освітлення вулиць.

До речі, Китай став одним зі світових лідерів із використання енергії сонця. Там добре знають про українські розробки в галузі альтернативної енергетики. Завдяки співпраці з Китаєм Тель-Авів може стати першим «зеленим» містом світу. До того ж електробус майже безшумний, у його салоні можна розмовляти пошепки.

Електробус має систему перетворення енергії гальмування на електричну, а при простоях може віддавати енергію своїх акумуляторів, наприклад, на освітлення вулиць. Він працює на перемінному, а не постійному струмі, а це докорінно змінює підходи до зовсім нової справи. Електродвигуни розміщені в колесах. Завдяки рівномірному розподілу акумуляторів електробус добре тримає дорогу на поворотах, він безпечніший. Немає на ньому і трансмісії з карданним валом, а це 300 кг зниження ваги.

Сьогодні китайський електробус має привід на задні колеса, але легко зробити, щоб усі чотири колеса були ведучими, що добре впливає на поведінку машини на слизькій дорозі.

Його відразу зробили з невисоким рівнем підлоги, тому немає сходинок, а це дуже важливо для людей похилого віку та інвалідів. Акумулятори на електробусі залізофосфатні, і вони не виділяють вибухонебезпечного водню при зарядці. Зарядні пристрої можна розміщувати де завгодно, викидів в атмосферу в них немає [4].

В Україні вже сьогодні почали виготовляти і використовувати електробуси на міських маршрутах. Цим електробусом є Електрон. Е 19101. Він працює винятково на електричній енергії і без підзарядки може проїхати до 350

км. Довжина нового транспортного засобу 12 м, він може взяти на борт до сотні пасажирів [3].

Електробус уже показав себе як надійного працівника громадського транспорту. У Львові він працює вже третій рік. Але висока вартість відлякує перевізників, вартість такого електробуса становить від 300 000 тисяч євро. Коли дизельний аналог коштує 80 000. Але ця різниця покривається через 5 років, адже для того, щоб електробус виїхав і відпрацював зміну, потрібно всього лише 200 грн. Коли звичайному потрібно 2500 грн. Також перевагою електробуса є те, що це екологічно чистий транспорт. Нині він абсолютно не має викидів в атмосферу, є безшумним. І це комфорт для пасажирів, тому що ні вібрації, ні шуму. А також для зовнішнього середовища. Електробус є перспективним для тих міст, у яких немає розвиненої інфраструктури електричного транспорту, тобто трамваїв, або тролейбусів [2].

Але на сьогодні перевізники не готові до таких вкладень у новітні технології, підтримку вітчизняного виробника та екологію. І єдиним вирішенням цієї проблеми є прийняття державної програми закупівлі електротранспорту у міста України.

Список використаних джерел

1. Електробус. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 02.04.2019).
2. Незабаром львівський електробус з'явиться на вулицях міста. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/transport-maybutnogo-u-lvovi-prezentovali-unikalniy-ta-ekologichniy-elektrobus-530808.html> (дата звернення: 02.04.2019).
3. Електрон E19101. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Електрон_E19101 (02.04.2019).
4. «Зелена» епоха: світові виробники готуються до масового виробництва електробусів URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/3085/159/106376/> (дата звернення: 02.04.2019).

Поцелуйко І. В.,

*голова циклової комісії соціально-економічних дисциплін,
викладач вищої категорії, методист*

*Коледжу транспорту та комп'ютерних технологій
Чернігівського національного технологічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Мотивація персоналу одна з найбільш актуальних тем уже багато років. Кожний роботодавець хотів би знати, де в його працівника кнопка, натиснувши

на яку можна отримати високоефективного, ініціативного та лояльного професіонала. Оскільки інструкції з використання та місця знаходження такої кнопки в компанії немає, вона створює свої інструменти з мотивації у вигляді положень, стандартів, регламентів, часто підмінюючи поняття мотивації й стимулювання або об'єднуючи їх в єдине ціле.

Мотивація – це внутрішнє спонукання персоналу до виконання своєї роботи, досягнення виробничих цілей. Власне, це бажання працювати, яким також складно управляти зовні як щастям або радістю [1].

Стимулювання персоналу - це використання зовнішніх чинників, що змушують працівника працювати ефективно й підвищувати свою результативність. Стимулювання буває позитивним і негативним.

Позитивне стимулювання спрямоване на підвищення рівня задоволення потреб працівника і на збереження ним існуючої поведінки; негативне – на блокування існуючої поведінки шляхом зниження рівня задоволення потреб.

Парадокс у тому, що розробляючи системи бонусів, організовуючи корпоративні свята й тренінги, компанії не можуть відмовитися від негативних стимулів. Крик, прилюдна критика, перехід від робочої ситуації на особистість працівника, а часто й штрафи, які маскуються більш прийнятним терміном «депреміювання», використовують на практиці багато українських компаній.

Генрі Форд вважав, що «лише два стимули змушують людей працювати: бажання отримати заробітну плату та страх її втратити». Але чи насправді це так сьогодні?

Існує велика кількість класифікацій, моделей і теорій мотивації: ієрархія потреб Маслоу; теорія потреб Альдерфера, теорія мотивації Мак-Клелланда; двофакторна теорія мотивації Герцберга; теорії «Х» і «Y» Мак-Грегора; теорія драйвів Фрейда; теорія мотивації Портера-Лоулера; теорія очікувань Врумата [3]. Однак, простіше кажучи, влаштовуючись на роботу, працівник сподівається отримати:

- гроші; - стабільність і безпеку; - комфорт; - справедливість; - розвиток і кар'єру; - визнання; - новизну і драйв; - самореалізацію.

У наведеному переліку немає штрафів, але це не заважає роботодавцям їх використовувати. Згідно з дослідженням, проведеним порталом rabota.ua, 52 % учасників на запитання: «Чи існує у вас на роботі система штрафів за порушення?» - відповіли позитивно.

Основні причини штрафів мають дисциплінарний характер:

- запізнення - 60 % опитаних;
- прогул – 53 %;
- поява на роботі в нетверезому стані - 52 %;
- безпричинна відсутність на роботі понад відведений на це час – 50 %.

Варто наголосити, що згідно зі статтею 147 КЗпП за порушення трудової дисципліни до працівників можуть бути застосовані лише два заходи стягнення - догана або звільнення, а стягувати штрафи із заробітної плати заборонено, проте це не зупиняє багатьох українських роботодавців. Вони створюють систему оплати праці із постійною та змінною частиною, і саме остання є предметом штрафних маніпуляцій.

Крім дисциплінарних порушень, штрафують за:

- неправильне оформлення або втрату документів – 45 % респондентів;
- невиконання плану продажів – 38 %;
- порушення дрес-коду – 21 %;
- куріння – 19 %;
- вживання їжі на робочому місці – 16 %.

Як же ставляться працівники до штрафів на роботі?

- 13 % учасників опитування підтримують систему штрафів, вважаючи, що це зміцнює дисципліну;

- 48 % - вважають штрафи нормальним явищем і прагнуть не порушувати правил, щоб не втратити своїх грошей;

- 40 % опитаних відповіли, що їм дуже некомфортно працювати в такій обстановці, а це вже ризик для компанії втратити цінних працівників.

Компанії не афішують наявність системи штрафних санкцій, щоб не зменшити таким чином потік претендентів і не зіпсувати бренд роботодавця. Часто під час працевлаштування або взагалі не попереджають про штрафи, або

інформують про них частково, а про повний перелік порушень, за які передбачено штраф, працівник дізнається вже працюючи в компанії. У деяких випадках система штрафування персоналу чітко не сформована і носить суб'єктивний безсистемний характер, який залежить від настрою керівника або його стосунків з працівником.

Мотивація персоналу традиційно – це не синонім «добре» і «дієво». І не завжди це те, що перевірено роками, і що спрацює в конкретній ситуації.

У розвинених країнах усвідомили це майже століття тому. До нас ця думка тільки починає доноситися у вигляді відлуння. Рідкісні приклади вітчизняного креативного підходу до мотивації співробітників компаній доводять, що слід задуматися про впровадження інновацій в цьому напрямку. А світовий досвід підкаже, в якому напрямку варто працювати. Звичайно, готового рецепту ніхто не запропонує, оскільки в нестандартній мотивації дуже важливий і особистісний підхід до кожного співробітника, і визначення особливостей сформованого колективу, від чого і повинні відштовхуватися методи. Однак вони можуть наштовхнути на думку, з чого почати і як використовувати свої можливості.

Загалом креативна мотивація допоможе вирішити низку проблем, з якими стикаються роботодавці, серед яких такі:

- як залучити до роботи найбільш «бажаних» кандидатів з ринку праці – крім матеріальної вигоди, яку вони можуть отримати в будь-якій компанії?

- як утримати цінних працівників і не допустити їх міграції до конкурентів, які можуть запропонувати щось більше, ніж стандартний набір “подяк” за роботу?

- яким чином можна підвищити продуктивність праці, не жертвуючи на це багато сил і фінансів?

Для виявлення компанії з найбільш мотивованими співробітниками телекомпанія CNN і журнал Fortune щорічно проводять спільне дослідження, в якому бере участь 1000 найбільш маститих корпорацій з усього світу. І ось уже чотири роки поспіль беззмінним лідером цього рейтингу є Google [4].

З одного боку, можна заперечити, що ця компанія може собі це дозволити, враховуючи її масштабність, але, з іншого боку, щоб створити такий проект і постійно тільки вдосконалюватись, необхідні кваліфіковані співробітники з бажанням віддаватися роботі цілком і повністю. Тому Google – найпоказовіший приклад того, як потрібно мотивувати співробітників, щоб вони приносили якомога більше користі роботодавцю.

Однак треба визнати, щодо свого статусу Google прийшов не від хорошого життя – у період 2005–2010 рр. заклятий ворог компанії, Facebook, переманив більше 500 чоловік, серед яких були Чед Херлі (творець YouTube), Енді Рубін (глава відділу мобільних пристроїв) та інші ключові кадри. Після цього були введені безпрецедентні заходи з мотивації співробітників, що дозволили докорінно змінити ситуацію.

Які ж рецепти успіху Google?:

- Висока зарплата; - Унікальний комфорт на робочому місці; - Головне, – результат; - Твою роботу бачать усі; - Дрібниці вирішують все.

Є ще один спосіб мотивації, який притаманний інноваційним компаніям, - принцип індивідуального підходу. Для молодих співробітників важлива участь у житті колективу, участь у спортивних заходах. Для старших – визнання статусу. Жінкам – оплачений косметичний салон, чоловікам - тренажерний зал. При цьому не треба забувати про почуття важливості, значущості та визнання працівника.

Ще одним цікавим прикладом “сили слова” була імперія Стіва Джобса. Консультанти його компанії, то є люди креативні і розумні, обіймали посаду зі скромною назвою “геній”. Від цієї ідеї була подвійна користь: керівник робив акцент на тому, що в його штаті працюють тільки геніальні люди, які, в свою чергу, були дуже горді своїм статусом, працювали добре, щоб виправдати надану довіру [5].

Український досвід не настільки цікавий і різноманітний, як світовий, але і в нашій країні є креативності в питаннях мотивації. Звичайно, і в креативній мотивації повинні бути рамки розумного, але те, що в наш час вона подіє

краще, ніж традиційні методи, – доводить світовий досвід. Головне – знайти свій особистий підхід до власних співробітників.

Список використаних джерел

1. Базалійська Н. П., Казановська М. П. Стан системи мотивації персоналу на вітчизняних підприємствах. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5 (43). С. 103–105.
2. Лещенко Л. О. Мотивація праці як фактор підвищення прибутковості виробництва. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 02.04.2019).
3. Польова В. В. Мотивація як фактор підвищення ефективності трудової поведінки працівників. *Економіка. управління. Інновації*. 2014. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/jpdf/eui_2014_1_90.pdf (дата звернення: 02.04.2019).
4. Прокопенко І. Ф. Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів: монографія / за ред. І. Ф. Прокопенка; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ, 2018. С. 96–121.
5. Семикіна М. В., Волчкова Г. К. Соціальний капітал в умовах трансформації зайнятості: монографія. Кропивницький: КОД, 2018. С. 74–89.

*Радченко Ю. О.,
студентка 2 курсу 025 групи
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

Сьогодні питання екології постало перед жителями нашої планети впритул. Цілий комплекс проблем загрожує змінити Землю до невпізнання, завдати непоправної шкоди безпосередньо людині, її здоров'ю та благополуччю [1].

Фактори, що призвели до загрозливого стану довкілля: вплив підприємств промисловості на стан навколишнього природного середовища, атомні станції як головні місця накопичення радіоактивних відходів, створення системи заходів радіаційного захисту.

Цілі охорони природи мають ставитись рівнозначно з іншими цілями використання (виробництвом продуктів харчування, промисловим виробництвом та створенням інфраструктури) [2].

Розуміння проблем екології ґрунтується на тому, що людство є частиною екологічної системи, користується природними ресурсами та цілком залежить від стану екології [2].

Так, Конституція України закріплює право кожної людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [3, ст. 50]. Базовим у системі екологічних прав є право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Це право означає, насамперед, можливість проживати в такому навколишньому природному середовищі, що не спричиняє шкоди здоров'ю, можливість користуватись природними благами. Стосовно довкілля безпечним є такий його стан, який не впливає негативно на здоров'я людини і процеси функціонування живих організмів, в якому наявні хімічні, фізичні, біологічні та інші елементи, не порушують природного балансу зв'язку людини і довкілля, не перевищують встановлені законодавством норми безпеки [4].

Право громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище належить до абсолютних прав і йому відповідає обов'язок держави та всіх інших осіб утримуватися від порушення цього права. Разом з тим держава, її органи, всі інші юридичні і фізичні особи в процесі своєї діяльності, пов'язаної з впливом на довкілля, зобов'язані здійснювати комплекс заходів, спрямованих на дотримання відповідної якості навколишнього середовища, покращення його стану [4].

Вперше право на життя в сприятливому навколишньому середовищі було закріплено в Стокгольмській декларації (1972 р.) конференції ООН по навколишньому середовищу. З її тексту випливає, що право на життя у сприятливому навколишньому середовищі є таким же фундаментальним правом людини, як право на свободу і рівність. Сприятливе навколишнє середовище, відповідно до Декларації – це таке середовище, яке дозволяє вести гідне життя. У базовому акті міжнародного права довкілля право на сприятливе навколишнє середовище пов'язане з відповідальністю людини за охорону і покращення його стану на благо теперішнього і майбутнього поколінь.

Декларація визначила основні напрямки та принципи міжнародно-правової охорони довкілля в таких сферах, як:

- раціональне використання природних ресурсів;

- збереження флори і фауни;
- запобігання забрудненню довкілля (включаючи моря);
- зв'язок між охороною довкілля та соціально-економічним розвитком;
- демографічні питання;
- управління охороною довкілля;
- наукові дослідження;
- освіта [5].

Незважаючи на велику кількість законодавчих актів на національному та міжнародному рівнях, ситуація з правової охорони довкілля залишається в критичному стані.

Кожна людина особисто зацікавлена, щоб навколишнє середовище було чистим, здоровим і неушкодженим, а тому залучення громадськості до формування екологічної політики держави є вирішальним чинником у створенні ефективного режиму охорони навколишнього природного середовища (Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, затверджене наказом Міністерства природи 18 грудня 2003 року № 168).

Заходами щодо поліпшення довкілля можуть стати:

- технологічні – розробка і впровадження нових технологій, очисних споруд, видів палива;
- архітектурно-планувальні – озеленення населених пунктів, організація санітарно-захисних зон, раціональне планування підприємств і житлових масивів;
- інженерно-організаційні – зниження інтенсивності руху транспорту на перевантажених автомагістралях, організація екологічно-патрульного контролю;
- економічні – вкладання коштів у розвиток нових, ресурсозберезувальних технологій;
- правові – прийняття і додержання законодавчих актів щодо підтримання якості атмосфери, водойм, ґрунту;

- освітнянсько-виховні – формування екологічної культури, насамперед у молоді [3].

Отже, природа є першоджерелом життя і життєдіяльності кожної людини, тому охорона та забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля є найважливішим завданням нашої держави.

Список використаних джерел

1. Як людству врятувати навколишнє середовище? URL: <http://shpargalochka.net/yak-lyudstvu-vryatuvaty-navkolyshnje-seredovysche/> (дата звернення: 28.03.2019).
2. Вплив людини на навколишнє середовище: як запобігти катастрофі. URL: <http://jwoman.in.ua/vpliv-lyudini-na-navkolishnye-seredovishhe-yak-zapobigti-katastrofi.html> (дата звернення: 28.03.2019).
3. Проблеми довкілля: причини, наслідки та шляхи вирішення. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/ecology/18852/>.
4. Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля. URL: http://childflora.org.ua/?page_id=2 (дата звернення: 28.03.2019).
5. Право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=708468> (дата звернення: 28.03.2019).

*Сребняк Д. В.,
студентка 2 курсу
ННІ історії та філософії
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ДОВКІЛЛЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Роль права у регулюванні взаємодії природи і суспільства полягає у встановленні науково обґрунтованих правил поведінки людини щодо природи. Найбільш суттєві правила такої поведінки закріплюються державою в законодавстві і стають загальнообов'язковими нормами права для виконання та дотримання, що забезпечується державним примусом у разі їх невиконання.

Перш ніж спрямувати зусилля на оптимізацію екологічних аспектів нашого життя, слід, насамперед, визначитися з ними, одночасно усвідомлюючи нерозривність загальної екологічної проблеми суспільства. Для цього звернемося до політичного чинника, оскільки саме він здебільшого визначає співвідношення й абсолютне значення техногенних, антропогенних та інших екологічних аспектів буття [1].

Екологічна політика – це механізм правового забезпечення охорони довкілля, механізм узгодження соціальних та екологічних цілей суспільства, оптимізації природоперетворюючої діяльності людини та стратегічний напрямок екологічної політики України.

Вимогам і принципам екорозвитку й екологічної безпеки, вдосконалення правового механізму охорони довкілля як стратегічного напрямку екологічної політики у сучасному світі надається особлива соціальна значущість, аж до включення їх до переліку найголовніших національних цілей держави. Згідно з метою екорозвитку у функціональній структурі управління можуть бути виділені кілька взаємозалежних блоків:

а) створення цілісної законодавчої системи екологічного права;

б) розроблення, вдосконалення і запровадження законів та інших нормативно-правових актів, які охоплюють усі аспекти вивчення, експлуатації, економічного використання й охорони природних ресурсів, а також впорядкування застосування цих законів і правових норм;

в) введення комплексних державних кадастрів природних ресурсів, які регулювали б кодекси – земельний, водний, гірничий, лісовий та ін.;

г) формування тотальної системи платності і політики цін на природні ресурси;

д) контроль за дотриманням законів, стандартів, норм і лімітів, що стосуються експлуатації й охорони природних ресурсів [2].

Отже, під час розроблення доктринальних підходів щодо правового механізму охорони довкілля, стратегічної програми еколого-економічного безпечного розвитку національна екологічна політика постає основним фактором. Політика створення національної і регіональної екобезпеки в Україні має своєю передумовою вирішення таких першочергових завдань:

- проблемний аналіз екологічної й еколого-економічної ситуації в країні і регіонах;

- вибір пріоритетів розвитку, розроблення і затвердження національної екологічної політики з урахуванням регіональних особливостей;

- розроблення правового механізму охорони довкілля, державної довгострокової стратегічної програми еколого-економічного розвитку;
- формування системи функцій управління еколого-економічним розвитком.

Базові ідеї екологічної політики України випливають із традицій та ментальності українського народу і збігаються в основному із вселюдськими устремліннями та тенденціями розвитку [3].

В умовах сучасного економічного, політичного, екологічного стану України стало дуже важливим закріплення Конституцією України (ст. 16) обов'язку держави забезпечувати екологічну безпеку в межах її території. Крім цього, Основним Законом (ст. 50) закріплено право громадян на безпечне для життя і здоров'я якісне довкілля, що, з точки зору наукових підходів, розглядається через категорію права на екологічну безпеку.

Екологічна політика держави спрямовується на збереження безпечного для існування живої і неживої природи довкілля, на захист життя та здоров'я населення від негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища, на досягнення комплексного правового регулювання якості довкілля, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів. В основу її формування було покладено базовий принцип, згідно з яким екологічна безпека держави стала важливим елементом і складовою національної безпеки. Положення, що розвивають цей принцип, було закріплено Конституцією України низкою інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, що здійснюють комплексне правове регулювання якості довкілля [4].

Основними напрямками державної політики України в екологічній сфері визначено:

- впровадження та контроль за дотриманням науково обґрунтованих нормативів природокористування та охорони довкілля;

- контроль за станом навколишнього природного середовища, виявлення та усунення загроз для здоров'я населення, своєчасне попередження громадян України в разі небезпеки;

- зниження антропогенних навантажень, ліквідація наслідків шкідливого впливу людської діяльності на природне середовище;

- впровадження у виробництво екологічно безпечних технологій;

- реалізація заходів щодо зменшення впливу наслідків Чорнобильської катастрофи;

- недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів [5].

Екологічна функція держави, правові форми та способи гарантування якості довкілля, тобто основні напрями її діяльності, як внутрішньої, так і зовнішньої екологічної політики повинні спрямовуватися саме на її забезпечення організаційно-правовими засобами реалізації, а в разі її порушення і захисту передбачених Основним законом і чинним законодавством суб'єктивних прав і свобод людини і громадянина, їх законних екологічних інтересів, повинні належати до пріоритетів реалізації екологічної політики держави, передбачених ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» в частині гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей пріоритетності вимог екологічної безпеки обов'язковості дотримання екологічних стандартів, нормативів і лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської управлінської та іншої діяльності [6].

Держава не лише зобов'язана гарантувати своїм громадянам реалізацію екологічних прав, наданих їм законодавством, а й забезпечити відновлення порушених прав і свобод, і захистити їх у судовому порядку відповідно до законодавства України [7, ст. 11].

Отже, нині екологічне законодавство України – багатогалузева система нормативних актів різної юридичної сили, що ускладнює їх використання та призводить до численних суперечностей між ними або неузгодженості окремих

актів і їх дублювання. Наявність нормативних приписів у великій кількості правових актів створює значні труднощі для їх практичного використання. Таким чином, кодифікація екологічного законодавства у формі прийняття комплексного законодавчого акта є загальною проблемою, яку слід розглядати як пріоритетне завдання державної політики.

В еколого-правовій науці правам і свободам особи, їх систематизації приділяється достатня увага, але гарантії цих прав і свобод та механізм їхнього захисту потребують додаткового наукового дослідження. Тому ця проблема є однією з актуальних проблем правового забезпечення екологічної політики.

Список використаних джерел

1. Крисаченко В. С., Хильки М. І. Екологія. Культура. Політика: концептуальні засади сучасного розвитку. Київ: Знання України, 2002. 315 с.
2. Юрченко Л. І. Екологічна політика як врахування складних взаємин екологічної культури і екологічної безпеки. Харків, 2005. С. 4–5.
3. Андрейцев В. І. Новітні доктрини екологічного права України. *Актуальні проблеми екологічного права*: матеріали міжнародного круглого столу. Донецьк: Національний гірничий університет, 2010. С. 3–4.
4. Балюк Г. І. Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні. Київ. 1997. С. 6.
5. Власенко Ю. Л. Теоретичні засади проблем систематизації законодавства в галузі екологічної безпеки у контексті його оптимізації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2008 р. № 9. С. 90.
6. Андрейцев В. І. Тектологоправові аспекти забезпечення сучасної екологічної політики держави. *Право України 2011*. № 2. С. 66.
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 12.10.2018 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 03.04.2019).

Стаценко О. О.,
студент 2 курсу
ННІ історії та філософії
СумДПУ імені А. С. Макаренка

ЗЛОЧИННІ ДІЯННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

ТА ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НИХ

Захист довкілля є однією з найважливіших проблем суспільства, з якою стикається багато країн світу, не є винятком і Україна. Однією з основних умов ефективної реалізації цілей екологічної політики, досягнення її мети та дотримання екологічного законодавства є встановлення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.

У широкому сенсі юридична відповідальність являє собою різновид відповідальності юридичних і фізичних осіб. За екологічні правопорушення закон встановлює для порушника жорсткі санкції. Відповідальність у галузі екології – це особливий стан суспільних екологічних правовідносин, за яких правовими засобами забезпечується виконання відповідальними особами спеціальних обов'язкових вимог законодавства в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища (НПС), забезпечення екологічної безпеки [1].

Екологічне правопорушення – це винна, протиправна, небезпечна дія, яка посягає на встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони НПС та порушує екологічно пов'язані з ними інші права людини і вимоги економічної безпеки. Бажаючи для себе благ, люди втручаються в природні закономірності. Проте ризики, на які вони спираються, приходять разом з наслідками, яких вони впевнено не хочуть бажати. Цей фактор цілком стосується сучасної екологічної ситуації в Україні [2].

Екологічні проблеми України на сьогодні розглядаються у взаємозв'язку з економічними, соціальними, правовими проблемами розвитку держави. Актуальним є зростання кількості екологічних правопорушень, особливо в галузі земельного права, лісового та надрового законодавства. Здебільшого екологічні правопорушення мають латентний характер, а їх розкриття потребує застосування масштабного комплексу взаємопов'язаних загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів запобігання таким правопорушенням.

Сутність кримінологічної характеристики екологічних злочинів, їх класифікація залежно від призначення і характеру визначені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Земельним кодексом України, Водним кодексом України, Кодексом України про надра, Лісовим кодексом України, Законом України «Про охорону атмосферного повітря», Законом України «Про тваринний світ», Законом України «Про рослинний світ» та іншими законодавчими актами, а також низкою ратифікованих Україною міжнародних договорів та конвенцій у галузі екології [3].

Найжорсткішим видом покарання за екологічні правопорушення є притягнення порушника до кримінальної відповідальності, що передбачена Кримінальним кодексом (КК) України (Розділ VIII «Злочини проти довкілля», ст. 236-254). Підставою для її застосування є вчинення екологічного злочину, тобто найнебезпечнішого екологічного правопорушення, яке тягне за собою тяжкі екологічні наслідки для довкілля та загрожує здоров'ю людини, суспільству, існуванню всього живого на планеті.

Відповідно до КК України види злочинних діянь в екологічній сфері можна поділити на три групи, а саме: у галузі природоресурсових відносин (ст. 246, 248, 249 КК України); у природоохоронній галузі (ст. 241, 243, 244, 245 та ін. ст. КК України); у галузі екологічної безпеки (ст. 228, 236, 238 та інші ст. КК України).

Отже, кримінальне законодавство припускає можливість вчинення протиправних діянь у сфері екології України. При цьому як відповідальність загрожують не тільки матеріальні збитки.

Проте існує й велика ймовірність безкарності, враховуючи офіційну статистику правоохоронних органів. Такі положення не є припустимими для нашої країни. Тому вихід вбачається в максимально повній криміналізації діянь проти екологічної безпеки, екологічного правопорядку. Слід виключити адміністративні правопорушення в екологічній сфері, перенести їх у кримінальну сферу, або ж за повторне адміністративне правопорушення ввести кримінальну відповідальність. Ефективним напрямом протидії екологічній злочинності є також вжиття заходів щодо удосконалення норм кримінального, кримінального процесуального та оперативного-розшукового законодавства.

Список використаних джерел

1. Андрейцев В. І. Екологічне право: навч. посібник. Київ: Вен турі, 2001.
2. Рябець К. А. Екологічне право України: навчальний посібник. Київ: Центр навч. літератури, 2009. 438 с.
3. Потіш Л. А. Екологія: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 272 с.

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ З ОХОРОНИ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Екологічна проблематика все частіше виходить на перше місце в міжнародних відносинах. Від самого початку, коли Україна закріпила свій статус на міжнародній арені як самостійна, вільна, демократична, соціальна держава, вона поступово почала врегульовувати суспільні відносини в усіх сферах життя. Для розвитку міцної держави потрібно було врегулювати економічні, зовнішньополітичні, культурні, екологічні та інші питання. Зрозумівши, наскільки важливим є питання навколишнього середовища як у межах однієї держави, так і в межах всієї планети, голови держав вирішили на законному рівні врегулювати питання, що стосуються екології [4].

Україна в міжнародній політиці з охорони природи представила себе як активний учасник. Вона є членом ООН і всіх природоохоронних організацій не тільки Європи, а й усього світу. Наша країна є невід'ємною частиною більше як двадцяти міжнародних угод з питань екології, бере участь у міжнародних конвенціях, виконує міжнародні зобов'язання з охорони довкілля. З початку незалежності вона активно співпрацює у різноманітних міжнародних природоохоронних заходах з питань реалізації екологічних програм і проектів. Так, ще у 1992 р. Україна на саміті у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) внесла пропозицію про екологічну конверсію підприємств, взяла на себе зобов'язання забезпечувати екологізацію економіки та вирішення екологічних проблем як першочергове завдання господарської та державної політики [1].

За час незалежності було створено біосферні заповідники, що були внесені в Бюро міжнародної координаційної ради з програми ЮНЕСКО «Людина та біосфера» до міжнародної мережі біосферних заповідників. На сьогодні таких заповідників три: Асканія-Нова (Херсонська область),

Чорноморський (Херсонська, Миколаївська області), Карпатський (Закарпатська область) [4].

З 1995 року Україна є одним з найактивніших членів Ради Європи – однієї з найвпливовіших організацій, в діяльності якої питання охорони довкілля посідає чільне місце. Входження України до європейських політичних і економічних структур є одним із головних та найважливіших напрямів зовнішньої політики України нині. Програма міжнародного співробітництва з ЄС у галузі охорони навколишнього середовища включає гармонізацію національного законодавства із законодавством ЄС і, зокрема, підходів до створення системи національних екологічних стандартів, впровадження екологічно чистих технологій, ресурсо- та енергозаощадження [3].

Також важливим є впровадження ресурсозберігаючої техніки і новітніх технологій. Зниження матеріало- і енергоємності виробництва рівнозначне зростанню виробництва промислової продукції при тій же самій кількості використаних сировини і палива. Збереженню мінерально-сировинних ресурсів сприяє утилізація та використання вторинної сировини. Відомо, що кожна тонна металу, виплавлена з брухту, обходиться в 20 разів дешевше, ніж із залізної руди. При цьому викиди в атмосферу зменшуються на 86 %, у гідросферу – на 76 %, а обсяг відходів – на 97 %. Велике значення має і використання нетрадиційних видів енергії – сонячної, вітрової, геотермальної [2].

Як висновок, варто було б зазначити, що в політиці різних країн світу, в тому числі і України, питання екологічної безпеки є найважливішим. Хоча це є достатньо складне питання, а відтворення основних моментів екологічної безпеки потребує вкладу великих зусиль. Адже саме введення в дію міжнародних природоохоронних угод і конвенцій є запорукою екологічно безпечного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Андруевич А., Андруевич Н., Козак З. Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля. Львів, 2009. 203 с.
2. Задорожній О. В., Медведєва М. О. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник. Київ: Промінь, 2010. 510 с.

3. Лозо В. І. Становлення і розвиток правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу. Харків: Право, 2008. 251 с.
4. Малишко М. І. Екологічне право України: навчальний посібник / за ред. В. З. Янчука. Київ: Юрид. книга, 2001. 389 с.

*Черненко А. А.,
студентка 2 курсу
ННІ історії та філософії
СумДПУ імені А. С. Макаренка*

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Серед усіх цінностей нематеріального характеру, усвідомлених людством як дійсно універсальні (всезагальні) цінності, права і свободи людини стоять на одному з перших місць. У сучасний період інтеграції нашої держави у русло демократичних процесів світового розвитку та адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що є пріоритетним напрямком української зовнішньої політики, істотного значення набуває правове забезпечення конституційних прав людини і громадянина, серед яких особливе місце посідають екологічні права [1].

Конституція України, проголошуючи людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю [2, ст. 3], закріпила низку основних прав, поряд з якими виділила й екологічні права: право на безпечне для життя і здоров'я довкілля; право на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди; право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення [2, ст. 50]. І оскільки Основний Закон держави має найвищу юридичну силу, а його норми є нормами прямої дії, це набуває істотного значення для захисту екологічних прав та виведення їх у ранг конституційних.

Основним (фундаментальним) екологічним правом є право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. В цілому формування екологічних прав почалося з визнання саме цього права, яке в еколого-правовій літературі прийнято

розглядати як ядро всієї системи екологічних прав, на реалізацію і захист якого спрямовані інші екологічні права громадян [4].

Сьогодні екологічні права громадян закріплені у ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», відповідно до якої кожен громадянин України має право на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище, та у низці інших нормативно-правових актів.

Крім того, основне (фундаментальне) екологічне право згідно з положеннями цивільного законодавства належить до особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, і на законодавчому рівні закріплено в ст. 293 Цивільного кодексу України як право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

На жаль, діяльність людини останніми роками завдала непоправної шкоди нашій планеті. Стрімкий технічний розвиток, швидкі темпи світової індустріалізації, виснаження мінеральних ресурсів, забруднення довкілля хімікатами, нестримне зростання відходів, втрата генофонду й середовищ мешкання живої природи, деформація клімату й масова вирубка лісів – усе це призвело до наявних проблем, пов'язаних з глобальним потеплінням, виснаженням озонового шару тощо.

Основними джерелами антропогенного забруднення середовища є виробники енергії (ТЕС, АЕС, ГРЕС, сотні тисяч котельних), усі промислові об'єкти (в першу чергу металургійні, хімічні, нафтопереробні, цементні і целюлозо-паперові), екстенсивне, військова промисловість і військові об'єкти, автотранспорт та інші види транспорту (морський, річковий, залізничний, повітряний), гірниче виробництво. Вони забруднюють довкілля сотнями токсичних речовин, шкідливими фізичними полями, шумами, вібраціями, надмірним теплом.

З розвитком хімії, металургії, енергетики і машинобудування світові почали загрожувати відходи від синтетичних пральних порошоків, нафтопродуктів, важкі метали, нітрати, радіонукліди, пестициди та інші

шкідливі речовини, що не засвоюються мікроорганізмами, не розкладаються, а накопичуються тисячами тон у ґрунтах, водоймах, підземних водах [3].

Для вирішення цих проблем необхідно мати чинне законодавство, яке передбачало б можливе рішення або хоча б сповільнення темпів розвитку цих проблем. Нині закони мають переважно декларативний характер – у них міститься багато посилань на інші законодавчі чи підзаконні акти, тому виникає необхідність у прийнятті додаткових положень чи навіть змін.

Як інститут екологічних прав, так і механізм їх захисту в національному і міжнародному праві на сьогодні ще не сформовані і перебувають у стадії розвитку. Для ефективною реалізації і захисту цієї категорії прав необхідно їх офіційне визнання у праві Європейського Союзу, чітке закріплення та визначення єдиних загальноновизнаних дефініцій.

Недостатній контроль за виконанням екологічного законодавства. Розмір компенсацій та штрафів за порушення не відповідає реальній ринковій та неринковій вартості екологічної шкоди.

Рівень знань населення, а іноді й держслужбовців у галузі екологічного права має багато прогалин.

Практичними заходами щодо вирішення вищевикладених проблем можуть стати: створення дієвих законів про охорону навколишнього середовища; посилення відповідальності за їх порушення; припинення забруднення навколишнього середовища промисловими викидами і відходами; установка фільтрів на електростанціях і транспорті; екологічно чисте землеробство із застосуванням нехімічних добрив; заборона знищення лісів, які виконують роль фільтрів; зменшення побутових і виробничих відходів; створення екологічно чистих джерел енергії; поступова відмова від атомної енергії, двигунів і печей, що працюють на вугіллі та нафтопродуктах на користь природного газу, вітрової, сонячної енергії та гідроелектростанцій; висадка насаджень навколо підприємств і вздовж доріг; захист флори і фауни.

Отже, вирішення екологічних проблем – це одне з головних завдань усього людства в цілому й України зокрема. Важливо підвищувати рівень

відповідальності у людей, їх культуру для того, щоб жити у красивому, безпечному світі та залишити його таким своїм нащадкам.

Список використаних джерел

1. Третьякова А. А. Понятие экологических прав граждан по законодательству стран-членов Европейского Союза. *Экологическое право*. 2002. № 1. С. 51–57.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Грицик В., Канарський Ю., Грицик В., Бедрій Я. Екологія довкілля. Охорона природи: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 292 с.
4. Добровольський В. В. Екологічні знання: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2005. 304 с.

Шамрук Н. Б.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академії ДПтС;
Кім А. В.,*
*курсант 2 курсу 124 навчальної групи
Академії ДПтС*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УТИЛІЗАЦІЇ ПОБУТОВОГО СМІТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

У ХХІ столітті сучасна людина виробляє набагато більше відходів, ніж його предки. На сьогодні проблема забруднення не являє собою невеликі труднощі, які можна легко вирішити. Більшість людей розуміють, що це вже екологічна катастрофа глобального характеру, яку вирішити буде дуже важко, але зробити це варто терміново. Деякі країни вже зробили певні заходи вирішення цієї проблеми, зрозумівши наскільки вона є небезпечною, але в більшості країн ситуація не змінюється. На жаль, саме до останньої групи належить Україна.

Україна також мала негативний досвід роботи з цією проблемою, адже через пожежу у 2017 році на Грибовицькому сміттєзвалищі у Львівській області загинуло троє людей. Мало того, люди мають розуміти, що з кожним роком сміття все більше і більше забруднює повітря, води та землі на території України.

Аби змінити та покращити ситуацію, в першу чергу, варто врегулювати це питання на правовому рівні. Досвід зарубіжних країн допоможе покращити законодавчу базу, що регулює сферу відходів. Нині основним законом, що регулює цю сферу, є Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 року, який визначає правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов'язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, сортуванням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини на території України [1]. Проте тих заходів, які перераховані в цьому Законі недостатньо для покращення становища України. Варто покращити цей Закон, ввівши нові поняття та свіжі ідеї щодо роботи зі сміттям. У цьому може допомогти досвід зарубіжних країн.

Для прикладу, Швейцарія близько 95 % своїх відходів переробляє. Всі її громадяни зобов'язані розподіляти відходи по певним контейнерам. Якщо громадянин не виконує цей обов'язок, відповідно, він платить штраф. Але є винятки, коли громадяни можуть не сортувати сміття, в такому випадку людина сплачує податок за кожен кілограм сміття, а на такий сміттєвий кульок приклеюється марка, що свідчить про сплату податку. У Швейцарії навіть існує так звана сміттева поліція, яка за допомогою сучасних технологій аналізує сміття, залишене не в тому місці або без оплати податку, знаходить і штрафує порушника [2].

Швеція є одним зі світових лідерів, що використовують технологію «енергія-зі-сміття» (waste-to-energy). Близько 2,5 мільйонів тонн сміття щороку спалюється для вироблення електрики або тепла. У країні – десятки «сміттєвих» переробних заводів та електростанцій. Велика кількість сміття в країні використовується або як паливо для електростанцій, або як сировина для виробництва. Швеція настільки успішна в переробці власного сміття, що їй його не вистачає, тому вона почала його завозити з-за кордону, заробляючи на цьому [3].

Британія є одним із світових лідерів в іншій технології: перетворенні харчових відходів на енергію. Для цього застосовується так зване «анаеробне розщеплення». Просто кажучи, – використання бактерій для переробки харчових відходів і отримання біогазу та біодобрива. На спеціальному заводі перекривається доступ кисню, в результаті чого розмножуються бактерії, що розщепляють залишки їжі.

Сортування сміття є звичною практикою й для Японії, де у багатоквартирному будинку в окремому приміщенні можна побачити з десяток контейнерів для різного виду сміття. Незаконне викидання сміття в Японії є кримінальним злочином, за яким можна отримати термін ув'язнення до п'яти років. У самому лише Токіо діє 22 сміттепереробних підприємства із паровими турбінами для виробництва електроенергії. Сміття, що не підлягає спаленню, у Японії використовують для створення насипних островів. Таким чином використовують і золу, що лишається після спалення [4].

У Сполучених Штатах Америки уряд та місцева влада теж стимулює компанії та громадян сортувати сміття для переробки. Із 1997 року в США відзначають День переробки сміття – 15 листопада. Нині американці активно сортують сміття, хоча ще 15 років тому соціопитування вказували на те, що ця практика може не прижитися.

Головним законом в Україні, що регулює дане питання, є Закон України «Про відходи» 1998 року. У 2010 році у ньому з'явилася ст. 35-1, яка зазначає, що небезпечні відходи у складі побутових відходів збираються окремо від інших видів побутових відходів, а також мають відокремлюватися на етапі збирання чи сортування та передаватися спеціалізованим підприємствам. Крім цього, передбачається установка контейнерних майданчиків для збору різних компонентів твердих побутових відходів, у тому числі контейнерів для батарейок.

2012 року до цього Закону було внесено зміни. Стаття 32 нині передбачає, що від 1 січня 2018 року забороняється захоронення не перероблених відходів. Ця стаття мала б запровадити обов'язкове сортування та

переробку сміття в Україні, але експерти сходяться на її декларативному характері і вказують на те, що вона не запрацює вчасно через відсутність необхідних чітких документів чи нормативів, які б розписували, що саме має відбуватися із відходами, а також через відсутність необхідної інфраструктури для цього (роздільних баків, точок прийому, транспорту, обладнання, сміттєпереробних ліній та заводів). Але в Україні досі замало пунктів збору батарейок, а сортування сміття не завжди приживається у тих будинках, де встановлюються контейнери для роздільного збору сміття.

Відповідно до статті 30 та 33 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» та статті 21 Закону «Про відходи» практично всі функції щодо регулювання відносин у сфері поводження з відходами, у тому числі з небезпечними, належить до компетенції органів місцевого самоврядування. На жаль, сортування та переробка сміття не є пріоритетом більшості місцевих влад, хоча відповідно до Базельської конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та його видаленням держави повинні вживати необхідних заходів для забезпечення того, аби використання небезпечних і інших відходів, включаючи їх трансграничне перевезення і видалення, було сумісне з охороною здоров'я людини і довкілля незалежно від місця їх видалення [6]. Екологи та активісти вимагають запровадити законодавчу відповідальність товаровиробників. Адже до 40 % усіх відходів - це упаковки, і саме виробник мав би дбати про їх переробку, закладаючи на це кошти у вартість товару.

Також варто пам'ятати, що є певні нормативно-правові акти Європейського Союзу, впровадження яких є обов'язковим для України, відповідно до Угоди про Асоціацію. До них безпосередньо належать:

- 1) Директива 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування окремих Директив, що запроваджує заходи із захисту довкілля та здоров'я людей шляхом запобігання або зниження негативних впливів виробництва й поводження з відходами, а

також зменшення загальних наслідків використання ресурсів та підвищення ефективності такого використання.

2) Директива про захоронення відходів. Метою Директиви 1999/31/ЄС є зменшення негативного впливу на довкілля та небезпеки для здоров'я людей, що може виникати протягом усього часу існування об'єкта захоронення відходів. Директива базується на ключових орієнтирах: запобігання чи зменшення шкідливих наслідків захоронення відходів для довкілля і ризику для здоров'я людини; зменшення захоронення відходів; посилення фінансових гарантій.

3) Директива про управління відходами видобувної промисловості. Директива 2006/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2006 року про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС, основною метою якої є максимально можливе запобігання та мінімізація будь-якого негативного впливу на навколишнє природне середовище та ризиків для здоров'я людини.

Але впровадження цих нормативно-правових актів ще не означає їх фактичне використання. Тому можна зробити з усієї зробленої роботи такий висновок, що все залежить не лише від публічної влади в країні, але і від свідомості та бажання громадян дотримуватись норм, що стосуються сфери відходів. Законодавчо можна вплинути на свідомість людей, дати їм зрозуміти, що це є незаконно та неправильно, ввівши певні покарання за порушення чистоти навколишньої середовища. І варто назначити таке покарання, аби громадянин зрозумів, що краще не робити таких дій, щоб не отримати таке покарання. Наприклад, можна збільшити штраф чи назначити певні громадські роботи тощо. Також можна назначити нагороду для осіб, що допоможуть поліції піймати та покарати правопорушників.

Отже, аби покращити ситуацію у сфері переробки побутового сміття, на нашу думку, варто провести низку певних заходів:

– розширити використання термічної обробки, що дозволить отримувати теплову та електроенергію;

- запровадити використання біотермічного аеробного компостування, що дозволить отримувати біопаливо та запровадити використання анаеробної ферментації, тим самим отримувати біогаз;
- ввести за обов'язок сортування побутових відходів, а для людей, що не бажають це робити, ввести податок;
- вилучати зі сміття цінні компоненти для вторинного використання та видаляти шкідливі компоненти;
- збільшити міру відповідальності за забруднення навколишнього середовища;
- удосконалити законодавчу базу, що регламентує переробку відходів, тим самим забезпечивши відповідні умови для виконання цих заходів;
- проводити просвітницькі заходи для усвідомлення людьми поганого впливу сміття на навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. Про відходи: Закон України 05.03. 1998 р. №187/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 36–37. Ст.242.
2. Поводження з відходами. Міжнародний досвід: як вирішують проблеми зі сміттям в Швейцарії. URL: <http://solvetrv.lviv.ua/> (дата звернення: 17.03.2019).
3. Єрмоленко В. А. Без сміття: хто навчився у світі жити без відходів? URL: <https://hromadske.ua/posts/pererobka-smittya-u-sviti> (дата звернення: 19.03.2019).
4. Баранов К. Я. Україна в смітті: що потрібно знати про переробку та утилізацію відходів. URL: <http://www.lustrum.com.ua/garbage/> (дата звернення: 19.03.2019).
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст.1122.
6. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням: Закон України від 01.07.1999 р. № 803-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_022 (дата звернення: 20.03.2019).

***Шуст Г. П.,**
здобувач Київського університету права,
викладач Київського професійно-педагогічного коледжу
імені Антона Макаренка*

ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ДОВКІЛЛЯ

У процесі життєдіяльності та реалізації своїх потреб людство нерозривно взаємодіє з навколишнім природним середовищем. Така взаємодія виявляється у двох формах: а) споживання природних ресурсів, використання їх корисних

властивостей – задовольняються життєво необхідні потреби осіб; б) охорона природних ресурсів – здійснюється забезпечення раціонального використання та збереження корисних властивостей природних ресурсів для майбутнього.

Розвиток суспільства і держави завжди були пов'язані із землею. Земля має величезне значення в житті людства, оскільки є базисом його існування та джерелом багатства. Земля є елементом, що сполучає всі складові екосистеми, здійснюючи вплив на неї, ми впливаємо на все довкілля.

Конституція України проголошує землі основним національним багатством та зазначає, що земля перебуває під особливою охороною (ст. 14) [1]. Ця норма є демонстрацією суспільної цінності та значення земель для держави, важливість їх охорони. Слід зазначити, що такий же статус земель закріплений і в Земельному кодексі України (далі ЗК України).

Потреба в охороні земель виникла значно пізніше порівняно з початком її використання як засобу виробництва (землеробство з'явилося майже 12 тисяч років тому, але згадки про захист ґрунтів (в Китаї) датуються лише понад 2 тисячі років тому). Потреба в охороні формувалася протягом тривалого часу та була викликана значним навантаженням на землю, що призводило до поступової втрати нею якісних властивостей, а також із зростанням її ролі для суспільства у зв'язку з розвитком технічного прогресу. Потреба в охороні виникає, коли існує можливість настання негативних наслідків у результаті впливу суб'єкта на певний об'єкт чи завдання йому шкоди; коли суспільні відносини чи окремих об'єкт потребують захисту – створення умов для їх правомірного існування, збереження їх якісного стану чи цілісності [2].

Відповідно до ст. 162 ЗК України охорона земель – це система правових, організаційних економічних та інших заходів, які спрямовані на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель сільськогосподарського призначення, забезпечення

особливого режиму використання земель оздоровчого, рекреаційного, природоохоронного та історико-культурного призначення [3].

Важливе значення для охорони земель відіграють саме правові заходи, які в сукупності утворюють поняття правової охорони земель. Мірошниченко А. М. зазначає, що про правову охорону земель доцільно говорити в тому випадку, коли заходи з охорони земель отримують правове закріплення [4, с. 142]. Схожої думки і М. О. Фролов, який вказує, що всі економічні, науково-технічні, організаційні тощо заходи, що спрямовані на раціональне, ефективне, дбайливе використання земель, захист від шкідливого впливу, відновлення та підвищення родючості ґрунтів отримують властивості правової охорони земель лише після набуття правової форми, тобто закріплення їх в нормативно-правових актах [5, с. 512]. Саме як «систему приписів, що містяться у правових нормах» правову охорону земель розглядає Л. П. Коваленко [6, с. 23].

На думку автора, правова охорона земель – це система правових норм, які спрямовані на збереження та поновлення якісних властивостей земельних ресурсів, забезпечення їх раціонального використання та збільшення родючості ґрунтів, тобто встановлюють порядок використання земель, а також визначають порядок реалізації особами своїх прав, інтересів та повноважень у сфері земельних відносин, і дотримання яких може забезпечуватися примусовими засобами з боку держави. Правова охорона земель спрямована на застосування всебічного, комплексного та повного правового впливу на поведінку осіб, які є учасниками земельних відносин.

Необхідність застосування саме правової охорони земель зумовлена: а) неможливістю захисту чи відновлення земельних ресурсів без застосування правових заходів; б) необхідність правової гарантії охорони конституційних прав та свобод; в) необхідність забезпечення глобальної екологічної безпеки. Це є підставами застосування правової охорони земель [7, с. 185–188].

Конституція України гарантує право громадянам на безпечне для життя та здоров'я довкілля; на відшкодування шкоди, яка заподіюється у разі порушення цього права (ст. 50) [1]. Якби в процесі використання земельних ресурсів на

суб'єкта можливим та достатнім був вплив лише неправовими заходами (нормами моралі, церковними канонами тощо), то потреби в застосуванні правових засобів не виникало б. Оскільки це не можливо, тому виникає необхідність саме в правовій охороні земель, особливо, якщо земельним ресурсам було завдано шкоди.

Земля є невід'ємною складовою довкілля, що тісно пов'язана з іншими його елементами; її якість впливає на якісний стан довкілля і навпаки. Деякі природні ресурси та об'єкти природи за своїми фізичними властивостями не можуть перебувати постійно лише в межах однієї країни та мають транскордонний характер (атмосферне повітря, водні ресурси, мігруючі тварини та птахи), тому питання охорони довкілля набуває міжнародного значення. Охорона земель, хоч і здійснюється кожною державою в межах своєї території, проте має загальносуспільне значення, оскільки земельні ресурси не можуть бути відмежовані від інших природних ресурсів. Україна є учасницею міжнародних відносин, ратифікувала низку міжнародних актів, що стосуються екологічних питань, має міжнародно-правові зобов'язання в природоохоронній сфері.

Залежно від галузі права, норми якої беруться за основу, розрізняють такі види правової охорони земель, як адміністративно-правову, кримінально-правову, цивільно-правову охорону земель; вид правової охорони впливає на визначення конкретних заходів охорони земель.

У науковій літературі досить часто можна спостерігати паралельне використання поняття «охорона» та «захист». Деякі науковці (М. В. Вітрук, Д. М. Чечот, А. П. Шеремет) вживають їх як тотожні. Проте, якщо звернутися до змісту цих понять, то «охорона» тлумачиться ширше та розкривається через дію «охороняти» – оберігати від небезпеки; забезпечувати від загрози нападу, замаху; стояти на варті, стерегти; гарантувати недоторканість; оберігати від руйнування, знищення, завдання шкоди; захищати від чого-небудь. Поняття «захист» тлумачиться як охорона, підтримка та розкривається через такі дії – заступатися за кого-небудь чи що-небудь, захищати від посягань, нападу тощо [8].

Інша група науковців (В. Д. Базидевич, В. В. Галунько, О. І. Личенко, М. С. Малейн, Я. М. Шевченко та інші) вважають, що захист є складовою охорони.

Автор підтримує саме їх позицію та вважає, що про захист можна говорити лише після того, як буде порушено норму права, яка визначає порядок використання земельних ресурсів.

Співвідношення охорони та захисту можна чітко прослідкувати в процесі адміністративно-правової охорони земельних ресурсів, яка, на думку автора, має дві стадії: відносно пасивну (власне охорона) та активну (захист).

Відносно пасивна стадія адміністративно-правової охорони (стадія охорони) реалізується в діяльності державних органів, дії яких спрямовані на створення всіх необхідних умов для реалізації та забезпечення реалізації фізичними та юридичними особами прав та інтересів, передбачених законодавством. Тут охорона полягає в регулюванні суспільних відносин шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів та визначення конкретної моделі поведінки, бажаної для держави. Тобто держава встановлює дозволи (права) та заборони (обов'язки), визначає межі відповідальності у разі недотримання чи порушення своїх вимог. Відповідальність на цій стадії є попередженням про можливість настання для правопорушника негативних наслідків та є стимулом до правомірної поведінки. Від державних органів не вимагається здійснення додаткових дій та прийняття окремих актів, спрямованих на конкретну особу. Держава встановлює правила поведінки для широкого кола осіб; регулює суспільні відносини, учасниками яких є невизначена кількість осіб. Відносини на цій стадії, як правило, виникають між державою та особою, від якої вимагається лише реалізовувати свої права та потреби в межах визначених законодавством. Ця стадія можлива лише за правомірної поведінки учасників суспільних відносин.

Коли норма права порушується, настає активна стадія адміністративно-правової охорони земельних ресурсів. Активна стадія (стадія захисту) передбачає у здійсненні специфічних дій, які спрямовані на відновлення стану, який існував до правопорушення, ліквідацію негативних наслідків та притягнення винної особи до відповідальності; мають індивідуалізований характер. Застосування додаткових, індивідуальних у кожній конкретній ситуації дій, встановлення нових прав та обов'язків для учасників суспільних відносин є підставою для визначення захисту

як активної стадії адміністративно-правової охорони земель. Ця стадія також передбачає вчинення додаткових активних дій потерпілою особою, а саме звернення до відповідних органів за захистом. Відносини на цій стадії виникають між трьома учасниками: державою, потерпілою особою та правопорушником; кожен з яких має взаємопов'язані свої права та обов'язки.

Отже, правова охорона земель є своєрідним стимулюванням учасників суспільних відносин діяти в межах, визначених законодавством, і тим самим зміцнює позитивні суспільні відносини та намагається нейтралізувати (попередити) явища, які матимуть негативний вплив на земельні ресурси, а також здійснює безпосередній правовий захист земель, земельних відносин, прав та інтересів їх учасників та держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Мачуська І. Б. Теоретико-правові аспекти поняття земельних ресурсів. URL: http://www.rusnauka.com/17_SSN_2007/Pravo/22374.doc.htm (дата звернення: 02.04.2019).
3. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3. Ст. 27.
4. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. Київ: Алеута, 2009. 712 с.
5. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар / за ред. В. І. Семчика. Київ: Ін Юре, 2003. 676 с.
6. Коваленко Л. П. Адміністративно-правові заходи охорони навколишнього природного середовища: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 Нац. юр. акад. ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 196 с.
7. Вівчаренко О. А. Правова охорона земель в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 336 с.
8. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 10.04.2019).

ЗМІСТ

<i>Гетта В. Г., Єрмак С. М.</i>	3
МИСЛЕННЯ І МОВА – ОСНОВНІ АТРИБУТИ ІНТЕЛЕКТУ ЛЮДИНИ	
<i>Вода А. І.</i>	6
ПРОБЛЕМАТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	
<i>Дрижак В. В.</i>	8
СУЧАСНІ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИМИ	
<i>Єрмак О. В., Лазоренко М. К.</i>	11
ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ	
<i>Іваній В. І.</i>	15
СТАН УТИЛІЗАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	
<i>Іваній О. М.</i>	20
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
<i>Іваній О. М.</i>	24
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ДЖЕРЕЛ ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	
<i>Кіжун О. П.</i>	27
ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЗА ДІЯННЯ, ЩО ЗАВДАЛИ ШКОДУ ДОВКІЛЛЮ	
<i>Кім А. В., Гончаренко О. Г.</i>	31
НАУКА ТА ЕКОЛОГІЯ: ВАРІАНТ ВЗАЄМОДІЇ	
<i>Корольов Є. М., Доній Н. Є.</i>	33
ЕКОЛОГІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ПІДСТАВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ	
<i>Кравчук Г. В., Доній Н. Є.</i>	36
ВІТАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
<i>Кучук А. М.</i>	39
SOFT LAW ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
<i>Лісова М. А.</i>	41
РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО АУТСОРСИНГУ В РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
<i>Макаренко К. Г.</i>	46
ПРАВОВІ НАПРЯМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
<i>Огієнко Л. А.</i>	50
АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	

Паламарчук В. М.	53
ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ	
Паламарчук І. В.	58
ЩОДО ПУБЛІЧНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА ПРИВАТНИХ ОСІБ	
Піщолка І. А.	62
«ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІКА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	
Попружна А. В.	66
ШТУЧНІ КВІТИ НА КЛАДОВИЩІ: ЕКОЛОГІЧНА НЕБЕЗПЕКА ЧИ ВАЖЛИВИЙ РИТУАЛ?	
Поцелуйко І. В.	68
ЕЛЕКТРОБУСИ В УМОВАХ СУАСНОГО МІСТА	
Поцелуйко І. В.	71
ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	
Радченко Ю. О.	76
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ	
Сребняк Д. В.	79
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ДОВКІЛЛЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	
Стаценко О. О.	83
ЗЛОЧИННІ ДІЯННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НИХ	
Тараненко В. О.	86
МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ З ОХОРОНИ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА	
Черненко А. А.	88
ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ	
Шамрук Н. Б., Кім А. В.	91
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УТИЛІЗАЦІЇ ПОБУТОВОГО СМІТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	
Шуст Г. П.	96
ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ДОВКІЛЛЯ	

Наукове видання

ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ

*Матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Чернігів, 22 квітня 2019 року)*

За достовірність інформації в статтях відповідальність несуть автори публікацій

Відповідальні за випуск: *Аніщенко В.О.,
Єрмак О. В.,
Шпортюк О. М.*

Підписано до друку 29.05.2019